

Ur *Fjärde Internationalen* nr 1-89

Ernest Mandel

Orsakerna till FI:s grundande är giltiga än idag

Det har gjorts gällande att beslutet att grunda Fjärde Internationalens togs utifrån två felaktiga förutsägelser som Trotskij gjorde. För det första att det då omedelbart förestående Andra världskriget skulle leda till ett enormt revolutionärt uppror från den internationella arbetarklassen, ett uppror som skulle vara mer omfattande än efter Första världskriget och till stor del kringgå de traditionella arbetarorganisationerna och ge de verkligt revolutionära strömningarna en historisk möjlighet att göra avgörande framsteg. För det andra att den stalinistiska byråkratin skulle gå ur kriget betydligt försvagad – ja kanske t.o.m. störtas – och därmed skulle förlora sitt politiska grepp om den internationella arbetarklassens och antiimperialistiska rörelsens mer stridbara delar.

Konjunktur och struktur

Otvivelaktigt var dessa perspektiv drivfjädern för en del trotskistiska grupper i slutet av 30- och början av 40-talet. När de visade sig vara felaktiga fick det allvarliga konsekvenser. Många av dem bröt med Fjärde Internationalen och ofta även med arbetarrörelsen.

Andra försökte anpassa sin fortsatta övertygelse om världsrevolutionen till en värld som inte alls blev som de hade trott några år tidigare. För att kunna uppnå det revolutionära målet trodde de att man måste förändra avgörande delar av Fjärde Internationalens program, både i fråga om kapitalismens framtidsperspektiv och Sovjetunionens karaktär.

Hursomhelst genomled Fjärde Internationalen under åren 1949-53 den värsta krisen i sin historia, och den ledde till en fruktansvärd splittring. Det tog rörelsen 10-15 år att komma över de negativa resultaten av denna kris, först med återföreningen 1962-63 och sedan maj-68 med åtföljande radikalisering. Även om Fjärde Internationalen fortfarande är alldeles för svag, är den idag ändå avsevärt mycket starkare än 1938, 1949-53 eller 1963.

Enbart detta faktum borde vara tillräckligt för att visa hur fel de har, som tror att Fjärde Internationalens grundande på något sätt hade samband med de kortsiktiga perspektiv som nämndes ovan. Historien har om och om igen visat att arbetar- eller revolutionära organisationer, vare sig de är nationella eller internationella, byggs på lösan sand om de bildas utifrån en bedömning av konjunkturella omständigheter eller någon annan analytisk egenhet. En organisation kan bara ha en stabil grund om den har ett program och en verksamhet som motsvarar proletariatets historiska behov, sådana de uttrycks under decennier och generationer av kamp. Dessa organisationer kommer till sist att kunna få ett verkligt inflytande om de också lär sig att utnyttja möjligheterna och undvika katastrofala misstag.

Den Första och den Andra Internationalen svarade mot behovet av lönarbetarnas oberoende. Detta är en nyckeluppgift i klasskampen så länge kapitalismen består, lika viktig idag som för 125 eller 90 år sedan. Tredje Internationalen kombinerade detta behov med målet att under den imperialistiska epoken revolutionärt störta den internationella kapitalismen. Detta är en lika brännande uppgift idag som 1914 eller 1919.

Fjärde Internationalens grundande svarar mot en liknande historisk verklighet i internationell skala. Vi måste på ett vetenskapligt sätt, utan att ta hänsyn till personlig eller ”åldersbetingad” otålighet, besvikelse eller modlöshet, analysera om dessa historiska behov är lika verkliga idag som för 50 år sedan.

Trotskij's konjunkturella artiklar – speciellt de mer polemiska – innehåller ofullständiga, inexacta eller t.o.m. felaktiga perspektiv på kort sikt – precis som liknande artiklar av Marx, Engels och Lenin, för att inte tala om deras senare anhängare, även de mest begåvade. Men

dessa misstag är till största delen frånvarande i hans viktigaste programmatiska skrifter från denna period, i synnerhet de tre viktigaste: **Övergångsprogrammet**, **Manifestet från Fjärde Internationalens Kriskonferens** (från maj 1940 – hans politiska testamente), och **Den förrådade revolutionen**. Samma sak gäller hans tre tidigare avgörande programmatiska verk: **Kritiken av Kominterns program**, **Den permanenta revolutionen**, och **Fjärde Internationalen och kriget**, som är alltför lite läst och studerad idag.¹

Detta går lätt att bekräfta med hjälp av följande stycke ur 1940 års *Manifest*, som berör vilket historiskt tidsschema de trotskistiska perspektiven har:

Den kapitalistiska världen har ingen utväg, om man inte kallar en utdragen dödskamp för en utväg. Vi måste förbereda oss för långa år, om inte decennier, av krig, uppror, korta avbrott av vapenvila, nya krig och nya uppror. Ett ungt revolutionärt parti måste grunda sig på detta perspektiv.... Frågan om tempo och tidsintervall är av oerhörd betydelse, men den ändrar vare sig det övergripande historiska perspektivet eller vår politiska inriktning.²

Samma anmärkning är giltig när det gäller hur han använder ordet ”period” genom **Övergångsprogrammet** hela första kapitel.

Men att det inte fanns några konjunkturella orsaker till Fjärde Internationalens grundande bekräftas ännu klarare av det faktum att, som George Breitman har slagit fast, Trotskij och hans främsta anhängare redan 1936 hade beslutat att bilda Fjärde Internationalen.³ Vid den tidpunkten var inte kriget omedelbart förestående och den europeiska revolutionen hade inte lidit några avgörande nederlag (med undantag för nazisternas seger i Tyskland). I själva verket kunde revolutionen fortfarande segra i Spanien och Frankrike. Troligen skulle en sådan seger ha hindrat Andra världskrigets utbrott. Även Stalins stora utrensningar mellan 1936-38 skulle ha förhindrats.

Det finns också trovärdiga uppgifter att beslutet att bilda Fjärde Internationalen togs så tidigt som 1933, i och med att Komintern slutligen upphörde att vara en revolutionär organisation. På samma sätt utfärdade Lenin så tidigt som 1914 sitt upprop för Tredje Internationalen när de socialdemokratiska partierna kapitulerade.⁴

Vår tidsperiods grundläggande motsättningar

Behovet att grunda Fjärde Internationalen härstammar ur de grundläggande motsättningar som har bestämt 1900-talets historia. Dessa kan sammanfattas i följande punkter:

- Sedan 1914 har det kapitalistiska produktionssättet gått in i en historisk nedgångsperiod. De kolossala produktivkrafter som detta system byggt upp hamnar periodvis i motsättning till de kapitalistiska produktionsförhållandena, de privata egendomsförhållandena och nationalstaten. Det har lett till en rad allvarliga ekonomiska depressioner, krig och samhällsliga explosioner (kriser för samtliga de sociala förhållanden som bär upp det borgerliga samhället). Ju längre det murkna kapitalistiska systemet överlever, ju mer hotar dessa återkommande kriser att krossa civilisationens grundvalar och t.o.m. mänsklighetens fysiska överlevnad. Periodvis förvandlas produktivkrafterna till fruktansvärda förstörelse-

¹ Detta dokument är särskilt viktigt, därför att det tänkte sig en dubbel taktik (kombinerad taktik) i händelse av världskrig: en i de imperialistiska länder som var allierade med Sovjet, och en annan i de imperialistiska länder som angrep Sovjet. Att denna kombinerade taktik var realistisk och nödvändig bekräftades till stor del av erfarenheterna under Andra världskriget. Trotskij var praktiskt taget den ende som tänkte igenom denna taktik så att den inte skulle leda till att man gav upp proletariats intressen och politiska oberoende i de till Sovjet allierade imperialistiska länderna.

² *Writings of Leon Trotsky 1939-40*, s 218.

³ Se George Breitmans artikel, ”Den svåra vägen till Fjärde Internationalen”, *Fjärde Internationalen* 4/88, s 61-94. (Finns på www.marxistarkiv.se.)

⁴ Se Lenins artikel från 1 november 1914, ”Socialistiska Internationalens ställning och uppgifter” (*Collected Works*, vol 21, s 35-41).

krafter. Samtidigt som 1900-talets kapitalism undergräver resultaten av tidigare framsteg i vissa delar av världen, så står den i vägen för framsteg i andra delar. Den allt större klyftan mellan fattiga och rika i varje enskilt land är sammanbunden med en världsomfattande polarisering mellan relativt rika och relativt fattiga länder.

- Den periodvis återkommande explosiva motsättningen mellan produktivkrafterna och de kapitalistiska produktionsförhållandena uttrycks också i att de mänskliga produktivkrafterna periodvis gör uppror, dvs det sker mäktiga arbetarstrider som förlamar det kapitalistiska systemet och objektivt ställer den socialistiska revolutionen på dagordningen. Denna typ av strider är mycket mer än arbetarnas normala försök att kämpa för sina omedelbara intressen. De utgör ett instinktivt försök från proletariatet att omorganisera samhället på en socialistisk grundval.

Den ruttnande kapitalismens/imperialismens kriser kan bara lösas på ett positivt sätt genom att arbetarklassen erövrar makten, krossar den borgerliga förtryckapparaten och bygger upp en arbetarstat. I de imperialistiska länderna betyder det ett radikalt avskaffande av de kapitalistiska egendomsförhållandena, och i de mindre utvecklade länderna åtminstone början till ett sådant avskaffande.

Men i motsats till alla tidigare sociala revolutioner i historien, kan en socialistisk revolution bara uppnå sina mål medvetet. Så utgången av dessa på varandra följande massexplosioner beror inte bara på de objektiva sociala styrkeförhållandena mellan kapitalister och lönarbetare. Den beror också på proletariatets relativa klassmedvetande och de revolutionära kvalitéerna hos dess ledarskap.

I de flesta fall har de visat sig vara otillräckliga. Därför har de flesta av 1900-talets revolutioner slutat i delvis eller fullständigt nederlag: ”Mänsklighetens kris är proletariatets revolutionära ledarskaps kris.” 1900-talet blir på detta sätt ett sekel av krig, revolutioner och kontrarevolutioner.

- Den första segerrika socialistiska revolutionen ägde rum i oktober 1917 i Ryssland. Den segrade därför att under bolsjevikpartiets ledning löste sovjetmakten, uppbygget av en arbetarstat och upprättandet av proletariatets diktatur de mest brännande politiska dagsfrågorna – fred – och den nationellt demokratiska revolutionens viktigaste uppgifter. Men arbetarklassen kunde bara genomföra alla dessa uppgifter och befästa dem (med hjälp av ett kostsamt inbördeskrig) genom att samtidigt försöka avskaffa sin egen utsugning, med andra ord påbörja uppbygget av en socialistisk ekonomi och ett socialistiskt samhälle.

Moderniseringen och industrialiseringen av Sovjet ledde till imponerande framgångar, men de första stegen mot ett klasslöst samhälle bromsades och vändes. Stalinismens seger innebar en politisk kontrarevolution i Sovjetunionen, och resultatet blev att ett byråkratiskt skikt fick monopol på den politiska makten. Detta ledde i sin tur till ökande social ojämlikhet.

Arbetarna har inte längre möjlighet att kontrollera sina arbetsförhållanden och hur resultaten av deras produktion fördelas. Dessa förhållanden skapar grundvalen för ett massuppror mot stalinismen, för en ny anti-byråkratisk politisk revolution. Denna revolution är en väsentlig del av den socialistiska världsrevolutionen.

- De socialdemokratiska och kommunistiska masspartiernas och de fackliga ledningarnas felaktiga politik medförde att de explosiva massstriderna på 20- och 30-talet inte ledde till segerrika socialistiska revolutioner. Denna felaktiga politik återspeglade avgörande teoretiska brister, men uttrycker när det kommer till kritan de privilegierade arbetarbyråkratiernas speciella materiella intressen. Reformister och stalinister (inklusive de post-stalinistiska byråkratiserade kommunistpartierna) underordnar arbetarmajoritetens intressen under försvaret av sina egna privilegier, i bästa fall under täckmantel att försvara arbetarnas historiska erövringar (vilka givetvis måste försvaras). Byråkraterna påstår sig försvara

de ”fästen” och framsteg arbetarna erövrat genom kamp, men i själva verket undergräver de dem. Försvaret av uppnådda erövringar får inte ställas i motsättning till kampen för nya radikala framsteg för den socialistiska revolutionen närhelst och varhelst detta blir möjligt. Därav följer behovet att bygga nya arbetarpartier. Arbetarklassens skiktning återspeglar detta objektiva behov. Varje gång klasskampen skärps uppstår nya naturliga ledare på fabrikerna, kontoren, landsbygden, i bostadsområden, fackföreningar, och i och utanför masspartierna. Men detta potentiellt nya proletära ledarskap skingras för vinden om det inte blir kärnan i nya politiska partier. Om man inte anammar lärdomarna från mer än ett sekels arbetarstrider eller gör misstag som är lätta att undvika, så riskerar dessa partier att inte bli revolutionära partier. De revolutionära marxisterna måste alltså rota sig i arbetarklassen, i synnerhet inom dess avancerade skikt, och kämpa för sitt program, som förkroppsligar världsproletariatets samlade historiska erfarenheter. På denna grundval måste man bygga nya arbetarpartier.

Produktivkrafternas ökande internationalisering under imperialismens epok, och den inte mindre uttalade internationaliseringen av kapitalet och klasskampen, gör att det inte går att uppnå socialismen i ett enskilt land eller en liten grupp av länder. Det innebär inte att den socialistiska revolutionen inte går att genomföra i ett land, ens ett relativt efterblivet land, eller att dessa länder inte kan påbörja uppbygget av ett socialistiskt samhälle. Men under denna process kommer de att utsättas för ett ekonomiskt, militärt och ideologiskt tryck från den internationella kapitalismen. Detta kommer i varierande utsträckning att återspeglas i interna splittringar, som periodvis kommer att blockera vägen till socialismen. Den socialistiska revolutionen segrar först i ett land, utvidgas sedan internationellt, knyter an till den internationella klasskampen, och kommer slutligen att kulminera med att socialismen byggs i världsskala. Tanken att uppnå ”socialismen i ett land” är en reaktionär utopi.

Precis som ”nationalkommunismen” är den organisatoriska konsekvensen av teorin om ”socialismen i ett land”, så är uppbygget av en ny International en konsekvens av den teoretiska förståelsen av klasskampens internationella karaktär under imperialismens epok. Utan en internationell organisering av proletariatet sjunker nationella arbetarorganisationer mycket lätt ner i nationalreformismens och nationalkommunismens trask. Utan proletariatets internationella organisering, utan en samordning och förståelse av den internationella klasskampen, blir revolutionen oändligt svårare, nederlagen mycket svårare, segrarna betydligt kostsammare och de blir avsevärt oftare omedelbart ifrågasatta.

Vi är övertygade om att dessa fem nyckelfrågor för 1900- talet visar att Fjärde Internationalen behövs, att proletariatet behöver en ny revolutionär International. Att finna lösningen på dessa fem frågor är lika viktigt idag som för 50 år sedan.

Kapitalismen har ingen framtid

Den främsta invändningen mot den teoretiska analys som rättfärdigar Fjärde Internationalen – dvs. det objektiva behovet av en socialistisk världsrevolution för att lösa mänsklighetens kris – är att denna teori påstås underskatta det kapitalistiska systemets anpassningsförmåga (och därmed dess förmåga att åtminstone göra delvisa framsteg). Hur kan man tala om ett systems ”döds kamp” när det mellan 1948 och 1968 (ända fram till 1973) har skett en utomordentlig ekonomisk tillväxt? Hur kan man förneka att det i de främsta imperialistiska länderna, och även i flera av den s.k. ”tredje världens” länder, under samma period har skett en obestridlig höjning av levnadsstandard, bildning och kultur bland breda proletära skikt? ⁵

⁵ Att kalla den avsevärda ökningen av produktion och masskonsumtion av mat, textilier, varaktiga konsumtionsvaror, medicinsk vård, utbildning etc. för ”en utveckling av de destruktiva krafterna” är naturligtvis att göra sig själv till åtlöje.

Vi svarar att det är den revolutionära marxismens kritiker och inte marxisterna som har en splittrad och ofullständig syn på världen sedan 1938 eller 1948. De gör sig skyldiga till subjektivism, utopism och t.o.m. blind dogmatism.

Låt oss för ett ögonblick gå med på att marxisterna verkligen underskattade det internationella kapitalistiska systemets anpassningsförmåga.⁶ Men då uppstår genast en fråga: vad kostade denna anpassning? Hur kan man göra ett bokslut över de senaste femtio åren utan att räkna med de 100 miljoner som dog under Andra världskriget, utan att räkna med Auschwitz, Hiroshima, de miljoner som sedan 1945 dödats i kolonialkrig, den katastrofalt stora mängden barn som sedan 1945 dött pga. svält och sjukdom i Tredje världen (ett antal som är mycket högre än de som dog under Andra världskriget)? Är detta enorma mänskliga lidande ett sekundärt problem, är begreppet ”dödskamp” så malplacerat när man betänker denna övergripande verklighet?

Förvisso är civilisationens nedgång inte linjär eller fullständig. Till skillnad från vissa naiva vänsterister har seriösa marxister heller aldrig hävdat det. Bör vi inte minnas Lenins berömda ord att det inte finns någon situation där kapitalismen inte har en utväg? Kapitalismen måste störtas. Om det inte sker kan den alltid klara sig en tid på de utsugna massornas bekostnad.

Världsrevolutionens fördröjning har bromsat de enorma bidrag som människans intellekt och kreativitet skulle kunna ge till utvecklingen i vid mening. Men det har inte hindrat människan från att tänka. Vetenskapen och vår förståelse av verkligheten utvecklas. Frukterna av dessa ansträngningar går än så länge bara delvis till syften som är negativa för mänskligheten och naturen. Vi drar ännu delvis nytta av dessa framsteg, vilket visar sig i att vi under de senaste femtio åren fått uppleva en ökande livslängd och sjunkande barnadödlighet i hela världen.

Men denna ökande produktion och konsumtion kan bara vara tillfällig, just pga. att den ägt rum inom ramen för en ekonomisk och samhällelig regim som skakas av olösliga motsättningar. ”Boomen” efter kriget följdes av en ny lång depression.⁷ Till skillnad från reformisterna, ny-reformisterna (post-stalinisterna) och kapitalisternas ny-keynesianska medhjälpare blev inte marxisterna överraskade av detta. Vi hade sagt att denna omsvängning var oundviklig långt innan den ägde rum.⁸

Vad återstår idag av drömmarna om ”garanterad ekonomisk tillväxt, full sysselsättning och samhällელი framsteg”? Finns inte de verkliga utopikerna bland de som antog att kapitalismen (förlåt, ”blandekonomin”) kunde garantera allt detta? Nu får de stå där med skammen – 40 miljoner arbetslösa i de imperialistiska länderna, hundratals miljoner arbetslösa i Tredje världen, reallönesänkning på minst 10% för proletariatet i väst (uppkomsten av ”nyfattigdom” är en naturlig del av detta) och ett reallönefall på mellan 30 och 50% i de flesta beroende halvkoloniala och halvindustrialiserade länder.

Och slutligen, även om kapitalismen mer eller mindre har lyckats att anpassa sig till en värld vars främsta kännetecken är den nedåtgående civilisationens kris, så kommer gränsen för denna förmåga allt närmare. Få klarsynta män och kvinnor betvivlar att en ny ”anpassning” med hjälp av världskrig, oansvarig teknologisk utveckling, superexploatering av Tredje världen, urholkade samhällელი rättigheter (redan idag är tortyr institutionaliserat i mer än 50 länder), skulle hota inte bara civilisationen utan även mänsklighetens överlevnad.

⁶ I sin rapport till Kommunistiska Internationalens tredje kongress 1921 skisserade Trotskij att det hypotetiskt skulle kunna ske en förnyad kapitalistisk tillväxtperiod 25 år senare, efter historiska nederlag för arbetarklassen och en fruktansvärd slakt och förstörelse. 1921 + 25 = 1946...

⁷ Vi har, inspirerade av Trotskijs böcker, försökt att utarbeta en systematisk teori om ”långa konjunkturella vågor”, dels i **Senkapitalismen** och framförallt i en liten bok som helt ägnas detta ämne, **Långa vågor i den kapitalistiska utvecklingen**, (som finns på www.marxistarkiv.se.)

⁸ Det är den historiska roll som under de senaste årtiondena spelats av inflationen och den kraftigt ökade skuldsättningen.

Förr brukade alternativet presenteras som ”socialism eller barbari”. Idag har det antagit formen ”socialism eller död”. Ty i det långa loppet går det inte att undvika dessa katastrofer utan att det egoistiska och konkurrerande beteende som härrör ur privategendomens och konkurrensens regim avskaffas, eftersom denna regim uppmanar till dubbla normer och inte klarar av att utsträcka solidariteten till hela mänskligheten.

Mer ”nyanserade” kritiker av marxismen kallar detta resonemang för en ”överdriven katastrofteori”. De förnekar inte att kriserna tenderar att bli allt vanligare (sociala, ekonomiska, politiska, moraliska, militära), vilket hursomhelst vore lite svårt efter 1968. Men de argumenterar att dessa kriser inte nödvändigtvis leder fram till en ”slutgiltig” katastrof. Hittills har de ”sugits upp” innan de nått den gräns som nämndes ovan. Det finns visserligen massarbetslöshet, men den är proportionellt lägre än på 30-talet. ”Nyfattigdomen” existerar, men de arbetslösa och andra utstötta tvingas inte sälja sina sängar för att köpa bröd. Det förekommer svält i Tredje världen men befolkningen växer, vilket bevisar att den stora majoriteten inte dör av svält. Den ekonomiska depressionen fortsätter och förvärras, men man kan ändå inte utesluta att kapitalismen lyckas ”mjuklanda”. Arbetarklassen kan fortfarande motstå kapitalisternas mest provokativa angrepp, men det sägs att den är så svag att kapitalisterna kan genomföra sina återuppbyggnadsplaner. Tendensen till en stark stat förstärks, men den kommer inte nödvändigtvis att anta en extrem fascistisk form. De ”lokala” krigen ökar i antal, men det är inte säkert att de leder till världskrig, etc., etc.

Seriösa marxister har aldrig försvarat teorin att vi ständigt står på randen till ett ”slutligt sammanbrott”. Men man kan näppeligen få stöd för det motsatta förslaget heller: dvs. att vi under loppet av vårt århundrade aldrig kommer att få se hur ”begränsade” kriser plötsligt övergå i katastrofer. Minns bara de ödesdigra åren 1914, 1919, 1933, 1939, 1945 (Hiroshima), 1968 eller 1973 (en fullständig förändring av den världsekonomiska konjunkturen), så ser man att återkommande kriser förvisso äger rum. Dessutom tenderar de att förvärras, i synnerhet om de byggs upp under en längre period. Ingenting tyder på att det inte kommer att hända igen. Det är inte marxisterna som ”överdriver” med sina ”katastrofteorier”. Med tanke på vårt sekels konkreta erfarenheter är det marxismens kritiker som inte är realistiska. I själva verket är det skrämmande saker som står på spel under en framtida katastrof. Om kapitalismen överlever är mänskligheten dömd. Knappast några fakta talar mot denna långsiktiga tendens.

Bara arbetarklassen kan störta kapitalismen och upprätta en socialistisk värld

Ingen annan samhällskraft i världen kan störta den internationella kapitalismen och upprätta en samhällsordning grundad på internationellt samarbete och solidaritet. Vi talar här om arbetarklassen i klassisk mening (som vi redan talat om)⁹ – alla de löntagare som är ekonomiskt tvingade att sälja sin arbetskraft för att skaffa sig konsumtionsmedel, eftersom de inte har tillgång till produktionsmedlen eller inte äger kapital. Långt från att minska i antal eller bli mer heterogen eller vara mer skiktad än 1914, 1939 eller 1954, är den idag starkare och mindre brokig än på den tiden.¹⁰

Det är sant att världens miljonhövdade armé av lönarbetare inte växer med samma takt i alla länder hela tiden, och inte heller innebär deras levnadsstandard och arbetsförhållanden att de är närmare varann än förr. Arbetarklassen utvecklas inte på ett rätlinjigt sätt. Den går tillbaka (och blir mindre yrkeskunnig) i vissa sektorer, regioner eller t.o.m. vissa länder, medan den växer och blir mer kunnig i andra. Men det finns inga data som tyder på att den långsiktiga, världsomspännande tendensen är nedåtgående, långt därifrån.

⁹ Denna definition använde Lenin i det Ryska Social-Demokratiska Arbetarepartiets första program, som han skrev tillsammans med Plechanov.

¹⁰ Se vår artikel om arbetets framtid i *Quatrième Internationale* nr 20, maj 1986.

Redan är antalet löntagare i de kapitalistiska länderna större än antalet bönder, även om vi räknar med de mest tätbefolkade länderna i Tredje världen (Indien, Pakistan, Indonesien). Dessutom har denna historiska förändring ägt rum ganska nyligen. För att få saker och ting i rätt perspektiv bör vi komma ihåg att när Oktoberrevolutionen ägde rum, så utgjorde lönarbetarna knappt 20% av Rysslands arbetande befolkning. I världsskala utgjorde bönderna på den tiden 75% av den arbetande befolkningen. Även i Europa, USA och Japan var andelen löntagare mycket mindre än idag.

Det faktum att bara proletariatet kan störta kapitalismen och ersätta den med en samhällsordning grundad på solidaritet och samarbete, innebär ingalunda att man i de beroende halv-industrialiserade länderna, och i synnerhet i de viktigaste halvkoloniala länderna, kan klara sig utan allierade för att erövra och behålla makten. Även om fattigbönderna har blivit en minoritet i dessa länder, så utgör de fortfarande en betydande social faktor. Bönder kan delta i socialt explosiva strider och deras krav kan inte tillfredsställas av de existerande regimerna. Alliansen mellan arbetare och bönder är fortfarande den främsta kraften för att framgångsrikt genomföra den permanent revolutionära strategi, som är ett oundgängligt villkor för att lösa underutvecklingens problem.

Vidare har den speciella kombination av utveckling och underutveckling som under de två senaste decennierna kännetecknat de framträdande beroende halvindustrialiserade länderna, lett till att ett särskilt samhällsskikt har tillvuxit – den marginaliserade, halvproletära befolkningen i städerna, invånarna i slumkvarteren som överlever utan riktiga jobb genom att få oregelbundna arbeten i den ”informella” ekonomin. Detta samhällsskikt utgör ofta majoriteten i Tredje världens storstäder (även i de halvkoloniala länderna), och blir på kort sikt ofta skiljedomare i politiska strider. Man kan och måste vinna dem som allierad till proletariatet med hjälp av en strategi av permanent revolution, som tar upp kampen för reformer i städerna, ett oundgängligt komplement till jordbruksrevolutionen.

Ibland drar man fram de ”nya samhällsrörelsernas” betydelse för att ifrågasätta proletariatets roll som det främsta revolutionära subjektet i världen idag. Vad gäller definitionen av ”revolutionärt subjekt” bör vi lägga märke till förvirringen hos de som blint dyrkar de ”nya samhällsrörelserna” eller de som systematiskt svärtar ned dem genom att beteckna dem som småborgerliga.

En av marxismens nyskapande tankar, utan vilken det inte går att förklara historien med hjälp av den historiska materialismen, är just *uppfattningen om ”samhällsklassernas” objektiva karaktär*. Samhällsklasser existerar och kämpar mot varann, oberoende av hur medvetna de är om sin egen klass och sina egna historiska intressen (det betyder naturligtvis inte att medvetenhetsnivån inte påverkar hur dessa strider utvecklas och hur de slutar). En stor del av USA:s löntagare betraktar sig själva som medelklass. Det hindrar dem inte från att leda hårda strejker mot arbetsköparna, ibland på ett tuffare sätt än vad löntagarna gör i andra länder med betydligt högre klassmedvetande. De betar sig som lönarbetare pga. att de är lönarbetare, även om de inte betraktar sig själva som sådana.

Ur detta perspektiv är den stora majoriteten av människor som är indragna i de ”nya samhällsrörelserna” lönarbetare, åtminstone i de imperialistiska och beroende halvindustrialiserade länderna. Med tanke på ”samhällsrörelsernas” storlek är detta en delvis automatisk konsekvens av samhällsstrukturen i dessa länder. De enda samhällsgrupperna utanför proletariatet från vilka de skulle kunna rekrytera medlemmar på ett massivt sätt är hemmafruar och studenter. Men dessa grupper utgör långtifrån majoriteten inom varken fredsrörelsen, miljö-rörelsen, den anti-imperialistiska eller den antirasistiska rörelsen. Det enda undantaget hittills är studentrörelsen – som mobiliserad massrörelse.

Det som förvirrar begreppen är att de ”nya samhällsrörelserna” organisatoriskt och ofta även ideologiskt saknar band till den organiserade arbetarrörelsen. I de flesta fall är detta faktiskt den senares eget fel, eftersom den långsamt eller inte alls har anammat de mål som dessa rörelser kämpar för. Det är därför rörelserna är så uppsplittrade och perifera. I egenskap av en-frågerörelser kan de ofta mobilisera många människor. Men på samma gång innebär deras uppsplittring att de lättare avleds i reformistiska återvändsgränder. Man kan inte på allvar försvara tanken att studenter, hemmafruar eller ens bönderna i Tredje världen är tillräckligt ekonomiskt och socialt starka för att *störta* den borgerliga staten i de viktigaste länderna. De kan försvaga deras makt. De är helt nödvändiga allierade till den socialistiska revolutionen. I synnerhet gäller detta kvinnorörelsen. Dess frigörande potential berör mer än hälften av mänskligheten och den har en betydande självständig effektivitet. Den mobiliserar en viktig del av löntagarna och en allt större andel av proletariatet i sin helhet. Men dessa samhällsrörelser kan inte genomföra den socialistiska revolutionen på egen hand. Denna seger är nödvändig om mänskligheten vill överleva. Endast proletariatet är samhälleligt förmöget att säkerställa detta. Varje annat projekt att störta den internationella kapitalismen är orealistiskt.

Lika orealistisk är en idé som en gång var ganska utbredd inom vänstern, men som praktiskt taget ingen stöder idag, nämligen att imperialismen kunde störtas genom ett samtidigt stärkande av det ”socialistiska lägret” och segerrika revolutioner i Tredje världen. I så måtto som denna hypotes innefattade att det ”socialistiska lägret” skulle ”vinna” ett kärnvapenkrig i världsskala, var den kriminellt oansvarig. Den förutsatte att man kunde ”bygga socialismen” med hjälp av damm från ett kärnvapenkrig istället för med hjälp av levande män och kvinnor. När denna hypotes väl övergavs, så inskränktes den allmänna metoden till teorin att man skulle kunna döda en kolossal jätte genom att hugga av ett ben, en arm eller några tår. Med tanke på jättens enorma resurser att skaffa sig konstgjorda extremiteter är det en anmärkningsvärt dum ståndpunkt.

Andra kritiker svarar, att om proletariatet är den enda potentiellt revolutionära kraft som kan störta den internationella kapitalismen, så är den socialistiska världsrevolutionen en utopi, eftersom proletariatet har visat sig vara oförmöget att genomföra en sådan revolution i något utvecklat industriland. Men under den internationella arbetarrörelsens hela historia har en vägran att erkänna proletariatets *potentiellt* revolutionära roll i själva verket nästan undantagslöst lett till att man givit upp varje revolutionärt perspektiv eller verksamhet.¹¹

Men kan man på grundval av de senaste femtio årens konkreta erfarenheter på allvar hävda att proletariatet har upphört att vara det revolutionära subjekt som Marx förutspådde? Att bara räkna upp de på varandra följande nederlagen under revolutionära kriser räcker inte som bevis. Denna historiska period är alldeles för kort för att dra några definitiva historiska slutsatser,¹² och dessutom *antydde Marx' analys av proletariatets situation att den första vågen av proletära revolutioner nästan oundvikligen skulle besegras*.¹³

Det korrekta sättet att närma sig denna fråga är ett helt annat. Vi kan inte utgå från metafysiska normer som återspeglar en idealiserad bild av proletariatet och den proletära revolutionen, utan utgångspunkten måste vara det verkliga proletariatets verkliga rörelse i historien. Vi bör fråga oss: Stämmer det att miljontals lönarbetare *periodvis* (dvs. inte varje år eller i alla länder) har mobiliserats i strider av sådan omfattning att möjligheten av en proletär och

¹¹ Det är vad som hände med Trotskijs mest begåvade intellektuelle medarbetare Jean van Heijenoort, som på denna grundval bröt med trotskismen och marxismen 1948

¹² Behöver vi påminna våra läsare om att det gick 200 år mellan det att den första borgerliga revolutionen ägde rum (i Holland) tills den segrade i ”mogen” och definitiv form och befästes med den industriella revolutionen.

¹³ ”Stundom segrar arbetarna, men blott tillfälligt. Det egentliga resultatet av deras strider är icke den omedelbara framgången, utan den allt vidare omkring sig gripande föreningen av arbetare.” (*Kommunistiska manifestet*, s 38.) Se även det berömda sista stycket i förordet till Marx' ”Louis Bonapartes adertonde brumaire”, om de proletära revolutionernas långsiktiga preliminära och självkritiska karaktär.

folklig motmakt ställts på dagordningen – med andra ord en generaliserad dubbelmakt, av strider som *kan* leda till att den borgerliga staten störtas och det upprättas en proletariats diktatur i marxismens klassiska mening. Har dessa strider en tendens att utvidgas eller bli mindre på lång sikt? Förlamar de bourgeoisins makt mer än tidigare, eller har borgarklassen ökat sin förmåga att tekniskt och materiellt besegra dem? Finns det bland lönarbetarna ett perspektiv att ta över fabriker och kommunikationscentra eller är det mindre utbrett än tidigare? Tenderar de i större eller mindre grad än tidigare att röra sig mot självstyre?

Vi behöver bara jämföra de 10 miljoner strejkande under maj 1968 med de 3 miljonerna i juni 1936 i Frankrike, de 10 miljoner polska arbetarna i Solidaritet 1979-80 med den halv miljon som deltog i generalstrejkerna 1905-6 eller den revolutionära rörelsen 1918-20 i Polen, och de som var indragna i den portugisiska revolutionen 1973-74 med det antal som deltagit i tidigare strider där. Vi kan se att åtminstone i ett antal länder (vi säger inte alla länder) finns det en klar tendens att antalet deltagare ökar avsevärt.

Det är förvisso sant att storleken på dessa explosiva masstrider i sig självt inte räcker för att få till stånd segerrika proletära revolutioner. Men det är tillräckligt för att göra dem *möjliga*. Och när man väl accepterat att det är möjligt med dessa revolutioner, den enda chansen för mänskligheten att överleva, då verkar det orimligt att vägra kämpa för att skapa de villkor som krävs för att de ska segra. Det är bokstavligen att spela rysk roulette med mänsklighetens fysiska överlevnad. Aldrig har liknelsen mellan detta ”spel” och revolutionärt politiskt engagemang varit så giltigt som idag. Om man inte engagerar sig är allt förlorat från början. Hur kan man låta bli att göra detta val även om chansen att lyckas bara är 1%? I själva verket är dessutom oddsen betydligt bättre än så.

Utan en antikapitalistisk teori och praktik är det inte möjligt med en antikapitalistisk seger

Eftersom det bara *periodvis* uppstår masstrider som är tillräckligt starka för att ställa den objektiva möjligheten att störta det kapitalistiska styret på dagordningen, så ställs marxister inför frågan om den dagliga verksamheten. I det långa loppet går det inte att syssla med revolutionär verksamhet som är avskild från massaktioner och ett arbete som har åtminstone objektiva revolutionära resultat. Varje försök till revolutionärt arbete som är skilt från massorna, som är obegripligt för dem, har t.o.m. motsatta effekter. Och ett arbete som bara inriktas på reformer, som begränsas till det som är omedelbart uppnåeligt (om det inte är skamlöst reformistiskt, och begränsas till vad bourgeoisin kan acceptera¹⁴), leder till tre katastrofala konsekvenser.

Det tenderar att felskola massorna, att inte förbereda dem för de skarpa omsvängningar i situationen, som är oundvikliga under vår epok.¹⁵ Och det leder till att massorna går in i förrevolutionära och revolutionära kriser utan att förstå vad som är nödvändigt och möjligt. På samma sätt tenderar det att objektiva hålla tillbaka och splittra upp, och t.o.m. medvetet bryta ner de masstrider som hotar samförståndet med borgarklassen, som går utöver den borgerliga statens ramar. Det bidrar också till att deformera de organisationer som följer en sådan linje,

¹⁴ Det är förvisso reformismens djävulska logik: att ta det farliga steget mellan vad som är omedelbart uppnåeligt (se t.ex. Bernstein: ”rörelsen är allt, målet intet”) och vad som är förenligt med den borgerligt parlamentariska statens institutioner, dvs. att upprätthålla ett grundläggande samförstånd med bourgeoisin.

¹⁵ ”Epokens revolutionära karaktär ligger inte i att det hela tiden är möjligt att genomföra revolutionen, det vill säga gripa makten. Den revolutionära karaktären består av djupa och skarpa svängningar och plötsliga och täta övergångar...” Trotskij, ”Kritik av Kominterns program”, i *Tredje internationalen efter Lenin*, s 46 (på www.marxistarkiv.se).

och gör dem mer och mer oförmögna att förstå kapitalismens framtid¹⁶ och genomföra revolutionära aktioner när sådana blir möjliga.

Det har föreslagits olika lösningar på denna verkliga svårighet. Att enbart inskränka sig till (revolutionär) propaganda är uppenbarligen ingen lösning. En organisation som bara ingriper i den verkliga klasskampen med propaganda förfaller nästan automatiskt till en sekt av typ Jehovas vittnen.

Att bara identifiera sig med revolutioner i andra delar av världen – som Komintern gjorde när den kontrollerades av stalinisterna eller som maoisterna gör – motverkar också sitt syfte. Denna identifiering är användbar och nödvändig som en oundgänglig del av den proletära internationalismen. Men den kan på intet sätt ersätta ett ingripande i klasskampen i varje enskilt land, och utgå från dess objektiva behov och massornas verkliga intressen, oberoende av vad som händer i andra länder.

Det räcker heller inte med ett systematiskt och prioriterat arbete i massorganisationerna och inom arbetarklassen. Det är förvisso omöjligt att undvara, men vi återkommer till utgångspunkten – ingripa för att göra vad, för att genomföra vilket arbete?

Om vi slår samman det positiva i dessa tre metoder (som inte är tillräckligt exakta just därför att de är delvisa) kommer vi närmare en tillfredsställande lösning. Det sammanfattas i vad Trotskij och Fjärde Internationalen har kallat *övergångsstrategin*.

Med massornas omedelbara behov som utgångspunkt – behov som i ickerevolutionära situationer främst inriktas på ekonomiska, sociala, politiska, demokratiska, kulturella reformer och på motstånd mot krig och tendenser till en stark, förtryckande stat, etc. – visar revolutionärerna i praktiken att de är bäst på att organisera dessa strider, både när det gäller att formulera dess mål och i handling och organisatoriska frågor. De försöker garantera maximal framgång. Men de kombinerar denna verksamhet med systematisk antikapitalistisk propaganda, som hela tiden gör massorna vaksamma mot illusionen att man kan göra ständiga framsteg inom systemets ram. De varnar dem för den ständiga risken att dessa delvisa framgångar helt eller delvis kommer att ta ut varandra, och förbereder dem för kriser och oundvikliga reaktioner från kapitalisterna och deras ”demokratiska” stat. Slutligen skisserar de vilka de nödvändiga svaren är på dessa reaktioner och kriser. Dessa alternativa svar fullbordas med förslag om makten, arbetarklassens makt mot bourgeoisins.

Detta är inte bara en pedagogisk/litterär uppgift, även om denna aspekt på den övergripande strategin inte på något sätt får underskattas. Det påverkar den verkliga klasskampen i så måtto som den bidrar till att ständigt gynna *massornas självorganisering*, strejkkommittéer, bostadskommittéer, kommittéer som centraliserar olika strejker och nationella samordningsorgan inom massrörelserna. De är oundgängliga *praktisk erfarenheter* för massorna, och utan dem kan inte striderna övergå i en utbredd dubbelmakt och (i ännu högre grad) leda fram till ett maktövertagande i de industrialiserade länderna. Det är erfarenheter som är möjliga och nödvändiga att göra även innan de förrevolutionära kriserna bryter ut.

Det är här reformisternas och revolutionärernas synsätt ständigt kolliderar, åtminstone inom ramen för den borgerligt-parlamentariska demokratin och oberoende av den exakta konjunkturen. För reformister (och nyreformister av alla schatteringar) är politik lika med val och arbete inom den borgerliga statens institutioner. Strejker betraktas som i grunden ”ekonomiska” och därför utanför politiken, faktiskt opolitiska. Samma inställning har de till andra

¹⁶ Här är två klassiska exempel: Kautsky hävdade i en artikel i *Die Neue Zeit* att ultra-imperialismen skulle göra krig omöjliga. Artikeln publicerades strax efter Första världskrigets utbrott. Den olycklige Rudolf Hilferding skrev i en artikel i SPD:s tidskrift *Die Gesellschaft* att hans parti tack vare en intelligent och klok taktik hade förhindrat en allians mellan statsapparaten och nazisterna, och därmed hade hindrat Hitler från att komma till makten. Artikeln publicerades strax efter att president von Hindenburg hade valt Hitler till kansler.

former av direkta massaktioner (om de inte förkastar dem helt). Så de måste underordnas de parlamentariska och valtaktiska kraven. Detta är grundvalen för reformisternas parlamentarism.

Oavsett hur viktig den parlamentariska verksamheten kan vara,¹⁷ så anser revolutionärerna att den är underordnad massornas egen aktivitet och självorganisering, som är den verkliga praktik som förbereder arbetarnas frigörelse. Arbetarklassens frigörelse kan bara vara dess eget verk och inte partiernas eller fackföreningarnas, oavsett hur viktig deras roll är – för att inte tala om parlament eller lokala råd. Det är detta marxismen handlar om.

Reformisternas och revolutionärernas strategier står inte bara i motsatsställning till varandra därför att de förstnämnda förnekar att revolutionära kriser är oundvikliga, ja t.o.m. möjliga. De hamnar i motsatta hörn i det dagliga arbetet i klasskampen även under ickerevolutionära perioder. Reformisterna underordnar alltmer arbetarnas intressen under ett ”försvar av institutionerna” och den ”sociala jämvikten”, med andra ord klassarbete. Revolutionärer försvarar ständigt och mot alla krafter arbetarnas intressen och proletariatets oberoende, inte bara från de borgerliga partierna utan också från den borgerliga statens institutioner.

Det orubbliga försvaret av socialistiska revolutioner i andra delar av världen är en väsentlig del av övergångsstrategin. Framför allt är det en praktisk uppgift, eftersom dessa revolutioner ofta utsätts för olika former av angrepp från imperialismen. Deras förmåga till motstånd och möjlighet att överleva och deras senare utveckling beror i stor utsträckning på hur stor solidaritetsrörelsen mot dessa angrepp blir. Ernesto ”Che” Guevara hade mer rätt än vi insåg när han beklagade att solidariteten med den vietnamesiska revolutionen var otillräcklig, när den på 60-talet (och även efter Ches död) utsattes för ett mycket hårt tryck från imperialismen. Även om den vietnamesiska revolutionen till sist segrade, så gjorde den det under sådana förhållanden och till ett så högt pris att hela dess framtid ”belånades” kraftigt. Det går att förstå vissa vänstermänniskors psykologiska/ideologiska reaktioner när de ställdes inför katastrofen i Kambodja och händelseutvecklingen i Vietnam. Men de skulle ha varit betydligt mer sansade i sina bedömningar av dessa händelser om de hade tagit hänsyn till det medansvar som världens arbetarrörelse och antiimperialistiska rörelser hade i den indokinesiska tragedin.

En aspekt av den allmänna kampen är också att höja klassmedvetandet. Det går inte att lära sig internationalism i böcker (utom för en relativt liten del individer). Massorna lär sig genom handling. Solidaritetshandlingar med pågående revolutioner är inte den enda praktiska formen av proletär internationalism. Men så länge massorna inte är djupt inbegripna i revolutionär aktivitet i sina egna länder är de det enda sättet att höja medvetandet om att revolutionen är en grundläggande historisk verklighet för de breda folklagren. Den är av avgörande betydelse för deras egen framtid.

Med tanke på bourgeoisins enorma politiska erfarenheter i de imperialistiska länderna och de ekonomiska reserver den har tillgång till, förefaller det uteslutet att proletariatet kan gripa makten utan ett klassmedvetande och ett ledarskap som förberetts under flera år. Så den anti-kapitalistiska delen av arbetarrörelsens verksamhet är livsavgörande för framtiden. Utan en sammanhängande antikapitalistisk teori, utan en systematisk antikapitalistisk skolning och aktivitet från de revolutionära organisationernas sida, kan inte den proletära revolutionen segra i de imperialistiska länderna. Och då finns det ingen lösning på mänsklighetens kris, ingen framtid.

¹⁷ I linje med Karl Marx' metod bedömer revolutionärer en samhällelig lagstiftnings värde utifrån i vilken omfattning den ger hela arbetarklassen och i synnerhet dess svagaste delar, de sämre organiserade, de mest utsugna skikten, tillgång till förmåner som bara de bäst organiserade och överhuvudtaget bäst betalda kan erövra med hjälp av direkt handling.

Byråkratin kan inte införa en institutionaliserad socialistisk demokrati

Fjärde Internationalens program förutspådde att anti-byråkratiska revolutioner är oundvikliga. Det är inte längre bara spekulationer utan det har bekräftats efter Andra världskriget. De explosiva händelserna i DDR i juni 1953, i Ungern och Polen 1956, i Tjeckoslovakien 1968-69, och i Polen 1980-81 och delvis i Kina under perioden 1966-78, ger begreppet politisk revolution en alltmer konkret form och innehåll.

En fullgod vetenskaplig förståelse av de byråkratiserade övergångssamhällena mellan kapitalism och socialism är idag i själva verket en naturlig del av marxismens politiska arsenal. Utan detta begrepp går det inte att ha en korrekt internationell proletär politisk verksamhet. Perspektivet på en antibyråkratisk politisk revolution och den därav följande politiska strategin står också i motsättning till:

- Teorin om ”totalitarism” och de med denna sammanhängande antikommunistiska och antisocialistiska analyserna och politiska ståndpunkterna. Att framställa Sovjetunionen, Östeuropa och Kina som länder där revolutionen inte har lett till några framsteg, eller åtminstone har medfört mer reaktion och mänsklig misär än framsteg, är helt enkelt inte hållbart om man betraktar den materiella verkligheten och konsekvenserna för massornas aktivitet och inställning. Att måla upp en bild där massorna antingen är fullständigt vett-skrämda eller helt ”inlemmade” i regimen, och därför i båda fallen inte förmår reagera och försvara sina intressen, visar sig i ljuset av de historiska erfarenheterna vara fullständigt falsk, även i Sovjet.
- Teorin om en strikt parallell mellan den anti-byråkratiska politiska revolutionen och den socialistiska revolutionen i de kapitalistiska länderna. Denna parallell är en naturlig slutsats av alla teorier som kallar Sovjet ett kapitalistiskt land. De ovan nämnda händelserna visar med vilken lätthet och snabbhet massorna kunde behärska byråkratin just därför att den senare inte är någon *klass*, varken en kapitalistisk klass eller en ”ny härskande klass”. Vid samtliga tillfällen krävdes utifrån kommande militära krafter för att förhindra att den framväxande politiska revolutionen snabbt skulle segra, nästan utan några som helst kostnader i fråga om mänskliga liv. Det är svårt att se vilka militärkrafter som skulle kunna ”komma utifrån” under en revolutionär process i Sovjetunionen. Förvisso är det inte den sovjetiska armén.
- Tanken att byråkratin – eller (och det är i grunden samma sak) friska krafter inuti de härskande kommunistiska partierna – ”under påtryckningar från massorna”, eller utifrån sin egen uppfattning om en ohälsosam verklighet, eller av båda dessa skäl, skulle avskaffa sin egen diktatur, i grunden demokratisera samhället och staten och upprätta arbetarnas självstyre, dvs. en regim där den verkliga makten tillhör och utövas av enväldiga och demokratiskt valda arbetarråd, denna tanke har visat sig vara felaktig. För revolutionära marxister skulle sådana råd tillåta flera olika politiska partier, rätt för arbetarna och bönderna att välja vem de vill till sovjeterna och rätten för de som valts att fritt sluta sig samman kring olika plattformar, i tendenser, fraktioner och grupperingar. Alla erfarenheter sedan den stalinistiska fraktionens maktövertagande i Sovjetunionen bekräftar att teorin om självreformer är ogiltig – oavsett vilka olika former som byråkratins makt och styre kan få i de byråkratiserade övergångssamhällena mellan kapitalism och socialism (de byråkratiserade arbetarstaterna).

Det innebär ingalunda att byråkratin är oförmögen att genomföra dylika reformer, även mycket djärva sådana, när det är det pris de måste betala för sin överlevnad. Den imperialistiska bourgeoisin och t.o.m. bourgeoisin i flera halvkoloniala eller beroende halvindustri-liserade länder har för övrigt visat sig ha samma förmåga. Tänk bara ett ögonblick på det arbetarsjälvstyre som det jugoslaviska kommunistpartiet upprättade 1950, de eftergifter som

Nagys fraktion gjorde till massorna i Ungern 1956, de reformer som Dubček-ledningen genomförde sommaren 1968 i Tjeckoslovakien. Den glasnostpolitik som idag genomförs i Sovjet följer samma mönster.

Men dessa reformer stöter på en oöverstiglig barriär när de hotar byråkratins materiella privilegier. Om arbetar- och folkråden verkligen skulle få den högsta makten, och förvisso om det bara skulle återupprättas obegränsade demokratiska rättigheter för de breda massorna, så skulle det tendera att leda till samma resultat. Det är därför reformrörelsen kommer att stanna innan den når dessa trösklar (som i allmänhet definieras som varje hot mot kommunistpartiets maktmonopol). Men även om reformrörelsen inleds av en del av byråkratin, så kan mäktiga massmobiliseringar och olika former av självorganisering inom proletariatet och andra delar av det arbetande folket medföra att den bryter igenom dessa trösklar och omvandlas till en verklig ”revolution” underifrån.

Samspelet mellan splittringen inom byråkratin (som utlöses av interna motsättningar inom systemet såväl som de första tecknen på folklig opposition), och den senare utvecklingen av en självständig massrörelse har sedan 1948 varit delar av utvecklingen mot en antibyråkratisk politisk revolution. Man måste också förstå den roll som avstaliniseringen (avmaoiseringen) spelar, som t.ex. Chrusjtjovs uppseendeväckande initiativ mellan 1955-56 – och då inte bara hans berömda ”hemliga rapport” till SUKP:s 20:e kongress, utan även frisläppandet av miljontals fångar.

Fjärde Internationalen har nästan varit de enda inom den internationella arbetarrörelsen som haft en övergripande korrekt hållning till denna enorma historiska rörelse, även om vi ibland har gjort felaktiga konjunkturella bedömningar. Det betyder att vi hade en mer korrekt analys av utvecklingen i dessa länder och den internationella situationen i sin helhet (i synnerhet under Koreakriget, Vietnamkriget och när det fanns hysteriska uppfattningar om ”ett överhängande krigshot och fara för utrotning” i början av 80-talet).

Det betydde också att vi på ett riktigt sätt kunde bedöma vikten av solidaritet med de anti-byråkratiska massrörelserna i de byråkratiserade arbetarstaterna (speciellt Ungern 1956, Tjeckoslovakien 1968, Polen 1980-81) inom ramen för försöken att återupprätta världsproletariatets enhet enligt den gamla principen: en för alla och alla för en.

Framför allt är det en praktisk-politisk uppgift, en plikt som alla arbetarorganisationer och åtminstone alla internationella strömningar utanför vår egen har misslyckats med. Men det handlar om ännu mer: vi måste förstå att den anti-byråkratiska politiska revolutionen är en integrerad och ytterst viktig del av den proletära världsrevolutionen, av det långt ifrån oviktiga faktum att en tredjedel av världens proletariat idag lever i dessa länder och kommer att delta i dessa revolutioner.

Den är t.o.m. ännu viktigare för världsrevolutionen idag pga. det vanrykte som stalinismen och de post-stalinistiska regimerna har dragit över kommunismen, socialismen och marxismen i allmänhet. Idag är detta det främsta hindret mot att massorna i de industrialiserade kapitalistiska länderna sluter upp bakom de socialistiska alternativen.

Följaktligen finns det ett objektiva samband mellan den anti-byråkratiska politiska revolutionens framsteg å ena sidan och den proletära socialistiska revolutionens framsteg i de imperialistiska länderna å den andra. Denna dialektik verkar i båda riktningarna. I dagens värld är varje framsteg för världsrevolutionen otänkbar utan en utveckling av denna dubbla dialektik. Utan en segerrik politisk revolution går det inte att lösa krisen i Sovjetunionen, Östeuropa och Kina.

Omfattningen och begränsningen av de nya revolutionära framstegen

Trotskij's förutsägelse att Andra världskriget skulle leda till ett ännu större revolutionärt uppsving än efter Första världskriget, och att det i allmänhet inte skulle kontrolleras av de traditionella organisationerna (i synnerhet de stalinistiska partierna) visade sig vara felaktig. Men den blev inte heller helt emotsagd av den egentliga utvecklingen.

Vi såg ett revolutionärt uppsving i Italien och Frankrike, även om det blev mer begränsat än väntat. Vi upplevde nya revolutionära segrar, men inte i de dominerande industrialiserade och proletära länderna. Revolutionerna leddes av partier av stalinistiskt ursprung (utom på Kuba), men för att kunna leda dessa revolutioner tvingades de bryta med stalinismen. De revolutionära segrarna har fördjupat krisen för både det internationella imperialistiska systemet och stalinismen, men har inte lett till någonstans störtande. Detta var de övergripande historiska ramarna för den period som sträckte sig från Andra världskrigets slut till maj 1968.

Det sämsta sättet att bemöta en oförutsedd händelseutveckling är att förneka att den överhuvudtaget har ägt rum. Vissa kamrater gick så långt som att förneka att det hade skett en social revolution av enastående betydelse i Kina. Andra gick efter vissa påtryckningar med på att något som liknade ”en revolution” hade ägt rum. Men eftersom det inte var ”den” rena proletära revolution som vi hade väntat oss så var det ingen ”verklig” social revolution som bröt med det imperialistiska/kapitalistiska systemet. Istället handlade det om att den ”småborgerliga” nationalismen, eller t.o.m. en ”ny härskande klass” (som uppenbarligen inte existerade innan den grep makten!), hade gripit makten.

Det finns här ingen anledning att alltför länge dröja vid dessa analysers idealistiska natur eller det sekteristiska självtröstande som ligger bakom dem. En samhälllig revolution kännetecknas av en grundläggande förändring av egendoms- och produktionsförhållandena. Kan man på allvar förneka att sådana förändringar ägde rum i Jugoslavien, Kina eller Vietnam? En samhälllig revolution karaktäriseras också av att den härskande klassens makt krossas. Kan man verkligen påstå att samma klass har makten i Jugoslavien, Kina eller Vietnam idag som 1940? På vilka fakta kan man grunda påståendet att småbourgeoisin, dvs. bönderna, hantverkarna, den ”småborgerliga intelligentsian”, idag sitter vid makten *som klass* i dessa länder?

Men om man medger att dessa revolutioner verkligen är sociala och antikapitalistiska och har lett till uppkomsten av nya övergångssamhällen mellan kapitalism och socialism – om än byråkratiserade – och att det har uppstått nya byråkratiserade arbetarstater (för oss är dessa två begrepp synonyma), så uppstår ett nytt teoretiskt problem. Trotskij sade att stalinismen definitivt hade gått över till det borgerliga samhällets sida i de kapitalistiska länderna. Men nu fick vi uppleva tre verkligt folkliga revolutioner som omfattade miljontals män och kvinnor (tiotals miljoner i Kina) och som förvisso hade letts av partier av stalinistiskt ursprung.¹⁸ Hade Trotskij alltså fel i denna fråga? Ska Fjärde Internationalens traditionella analyser av stalinismen revideras?

Det svar man ger beror i stor utsträckning på hur man definierar stalinismen. Definitionen måste vara materialistisk och inte ideologisk.¹⁹ Med stalinism menar vi att proletariatets och revolutionens intressen i varje enskilt land underordnas den privilegierade byråkratins intressen. De jugoslaviska, kinesiska och vietnamesiska kommunistpartiernas linje att revolutionärt störta de härskande klasserna var uppenbarligen inte ett underordnande av revolutionens och proletariatets intressen i sina länder under den sovjetiska byråkratins

¹⁸ Vad gäller Albanien och Nordkorea har vi fortfarande inte tillräckligt med information för att bedöma i vilken utsträckning kommunistpartiernas maktövertagande var resultatet av en verkligt folklig revolution eller av en utländsk militär intervention som i Östeuropa.

¹⁹ Att definiera stalinismen som partier vilka grundar sig på teorin om socialismen i ett land är i grunden idealism. Det är också en källa till förvirring. Ett stort antal socialdemokratiska partier stödde ”socialism i ett land” utan att för den skull vara stalinistiska.

intressen. Det är också uppenbart att de inte heller underordnade dessa intressen under någon privilegierad jugoslavisk, kinesisk eller vietnamesisk byråkrati som då ännu inte existerade. Följaktligen upphörde dessa partier att vara stalinistiska i det ögonblick de beslutade att verka för ett revolutionärt maktövertagande i spetsen för en mäktig massrörelse.

Vidare kunde de gripa makten enbart därför att de i teorin och praktiken hade brutit med stalinismen, genom att vägra att underordna den revolutionära kampen under Kremles intressen, ålägganden och "teorier". Detta hade de gjort under årtal före sitt maktövertagande. Att säga att dessa svängningar bara berodde på "påverkan från massorna" är att reducera den subjektiva faktorns roll i revolutionens seger till ett intet. Ett sådant resonemang leder till en paradoxal slutsats: var det alltså otillräckliga påtryckningar från massorna som ledde till att revolutionen besegrades i Grekland, Indonesien, Chile till skillnad från segern i Jugoslavien, Kina och Kuba? Ansvaret läggs i så fall på massorna och inte på de förrådiska ledarskapen.

Verkligheten är en helt annan. Trycket från massorna var inte mindre (och inte heller var de kontrarevolutionära hoten mindre) i Grekland än i Jugoslavien, i Indonesien än i Indokina eller Kina, i Chile än på Kuba. Det fanns partier som handlade olika. Å ena sidan arbetade de medvetet för att med en revolution gripa makten, och å den andra (inklusive det stalinistiska kubanska kommunistpartiet, som gick emot 26 juli-rörelsen) vägrade de medvetet att göra det, och åberopade teorin om en revolution i stadier.

Det faktum att det jugoslaviska, kinesiska och vietnamesiska kommunistpartiet bröt med stalinismen för att leda revolutionen i sina länder *utan att bli revolutionärt marxistiska partier* kan inte utplånas ur analysen med förevändningen att det bara är maktövertagandet som räknas. Det delvisa och inte fullständiga brottet med sitt stalinistiska förflutna innebar att ledningarna för dessa partier hade byråkratiska organisatoriska ståndpunkter både vad gäller partiets interna funktionssätt och deras relationer till massorna. Följaktligen åtföljdes inte de revolutionära segrarna av en institutionalisering av direkt (sovjet) arbetar- och folkmakt. Ända från början identifierades partiapparaten med staten. Byråkratiseringen och avpolitiseringsen av massorna förstärktes av att det snabbt uppkom materiella privilegier för en ny byråkrati, och båda dessa fenomen blev alltmer befästa.

Så vi kan med rätta tala om socialistiska revolutioner som redan från början var byråkratiskt manipulerade och deformerade. Förvisso är en sådan definition otymplig och lite komplicerad, men den ger en riktigare bild av en historisk process i all sin komplexitet.

Det faktum att dessa partier inte var revolutionärt marxistiska har gradvis blivit ett hinder för ytterligare nödvändiga framsteg för revolutionen både på hemmaplan och internationellt. Medan den kinesiska revolutionens seger kraftigt skakade om styrkeförhållandena i världsskala, och gav dödsstöten åt kolonialsystemet som det existerade före 1940 och som imperialismen ville återupprätta det 1945, så bidrog de politiskt-ideologiska former som segern antog i betydande grad till den indonesiska revolutionens nederlag och till att den revolutionära rörelsen i Indien förlamades.

I mer blygsam skala medförde Kinas dragningskraft, och den politiskt-ideologiska förvirring som maoismen (inklusive dess slutgiltiga form under kulturrevolutionen) gav upphov till, en ytterligare splittring och försvagning av de revolutionära krafter som uppstod i de imperialistiska länderna ur 60-talets ungdomsradikalisering, i synnerhet efter maj 1968. På samma sätt minskade de möjligheterna som öppnades under denna period för en mer omfattande omstrukturering av den internationella arbetarrörelsen, och de förstörde politiskt tiotusentals revolutionärer (eller potentiella revolutionärer) i Europa, Japan och Nordamerika.

Senare ägde verkligt socialistiska folkliga revolutioner rum på Kuba, Grenada och i Nicaragua, revolutioner som klart skiljer sig från de jugoslaviska, kinesiska och vietnamesiska revo-

lutionerna, därför att de leddes av revolutionära partier som inte hade sitt ursprung i stalinismen utan i anti-imperialistiska och socialistiska strömningar i sina hemländer.

Följaktligen har byråkratiseringsprocesserna varit mycket mindre uttalade i dessa länder jämfört med de andra. Dessutom har begränsade och otillräckliga steg tagits mot en institutionalisering av arbetar- och folkmakten på mer lokal än nationell nivå. Som ett resultat av dessa verkliga skillnader har den kubanska revolutionen och den kubanska arbetarstaten fortsatt att göra revolutionära framsteg långt efter maktövertagandet, framsteg som haft ett reellt inflytande på en del av arbetarrörelsen och den anti-imperialistiska rörelsen i Latinamerika.

Men även här har det faktum att man inte anammat viktiga grundsatser i den revolutionära marxismen fått allvarliga politiska konsekvenser. Avsaknaden av en verklig socialistisk demokrati på Kuba har alltmer blivit en broms för vidare ekonomiska framsteg. Den förmyndaraktiga partiuppfattningen löper allvarliga risker att ge upphov till politiska och sociala konflikter.²⁰ Identifieringen av partiet och staten begränsar allvarligt det kubanska ledarskapets internationella inflytande och förmåga att gynna revolutionen i Latinamerika.

Den kubanska statens diplomatiska manövrar, som i sig är oundvikliga, tenderar att påverka om inte t.o.m. avgöra de taktiska och t.o.m. strategiska råd man ger de revolutionära krafterna på resten av kontinenten. Att det hittills inte skett några revolutionära segrar i Latinamerika försvagar i sin tur den kubanska statens ställning gentemot imperialismen, ökar dess materiella beroende av sovjetbyråkratin och fördjupar krisen på Kuba självt. Frågan om att stöda det revolutionära marxistiska programmet i sin helhet är alltså inte en obetydlig eller sekundär detalj ens i fallet Kuba eller Nicaragua.

Med tanke på de kubanska och nicaraguanska ledarskapens kvalitativt annorlunda karaktär inställer sig en fråga: kan dessa exempel upprepas och därmed i helt nya termer resa frågan om uppkomsten av ett nytt revolutionärt ledarskap för världsproletariatet?

Det är inte seriöst att hävda att revolutionen inte kan segra i något land i världen utan en revolutionärt marxistisk ledning. Revolutionära krafter kan uppstå här eller där inom ramen för en nationell eller ”regional” skiktning såsom hände på Kuba, Grenada eller i Nicaragua. För att kunna bedöma dessa möjligheter måste man undvika alla dogmatiska fördomar – både ”positiva” och ”negativa” – och konkret i praktiken studera de olika revolutionära organisationernas val, aktiviteter och utveckling (t.ex. i El Salvador, Guatemala eller Filippinerna). Det finns inga på förhand färdiga svar. Det beror på organisationernas konkreta praktik under en längre period. *Men vi är övertygade om att det bara gäller några få undantag.* För att inse att det rör sig om enstaka exempel måste vi påminna oss de särskilda förhållanden som föregick segrarna på Kuba och i Nicaragua:

- De revolutionära ledarskapens verkliga självständighet från i synnerhet bourgeoisin och den sovjetiska byråkratin.
- De härskande klassernas svaghet, demoralisering och oerhörda förfall.
- De svaga traditionerna av proletär självorganisering.
- Imperialismens relativa förlamning, vilken orsakades av den revolutionära processens oväntade utveckling och misslyckandet för dess politiska manövrar

²⁰ Betecknande nog lägger Fidel ansvaret för katastrofen på Grenada på de revolutionära styrkornas ”splittring”. I själva verket är det oundvikligt med motsättningar inom en segerrik revolutionär rörelse som ställs inför nya problem och nya val. Det går knappast att undvika att dessa motsättningar leder till en degenerering av den typ som Coards fraktion stod för, genom att undertrycka motsättningar inom apparaten och ledningen. Det kan bara komma till stånd genom att respektera bredast möjliga inre demokrati, med rättigheter för tendenser att existera. Det hänger också på att arbetarmassorna, organiserade i demokratiskt valda råd, kan utöva sin oinskränkta makt.

- De revolutionära ledarskapens överlägsna politiska kvalitéer, vilka de erövrade under många års aktivitet och växande inflytande bland massorna, en förutsättning för att framgångsrikt kunna kontra imperialismens politiska manövrar

Om vi undersöker situationen i alla imperialistiska länder, de beroende halvindustrialiserade länderna och de flesta halvkoloniala länder, upptäcker vi att det ingenstans existerar alla eller ens en majoritet av ovan nämnda faktorer, som förklarar hur de kubanska och nicaraguanska segrarna kunde genomföras med hjälp av ett ledarskap som inte var revolutionärt marxistiskt.

Omfattningen av och begränsningarna för arbetarrörelsens omorganisering

Exemplet med de castristiska och sandinistiska ledarskapen måste sättas in i ett större sammanhang: den pågående omorganisering av arbetarrörelsen som äger rum i ett ökande antal länder. Historiskt sett inleddes denna process med den kubanska revolutionens seger. Den stoppades brutalt i Latinamerika i och med nederlagen för revolutionen i Venezuela, Brasilien, Bolivia och Chile, och startade på nytt i och med maj 1968, den ”heta hösten” i Italien och den portugisiska revolutionen. Och den har fortsatt alltsedan dess, om än på ett ojämnt och ryckigt sätt. Den återspeglar det faktum att allt fler strider delvis undkommer de traditionella ledningarnas kontroll.

De mest spektakulära uttrycken för detta är: uppkomsten av Arbetarepartiet i Brasilien, ett massbaserat, klassbaserat socialistiskt parti vars program siktar mot den socialistiska revolutionen; den massiva fackliga omorganiseringen av svarta arbetare i Sydafrika; och att majoriteten av det polska proletariatet under en tid samlades i den oberoende fackföreningen Solidaritet (efter att den förbjöds av Jaruzelskij-diktaturen identifierar sig arbetarmajoriteten med den). Dessa tre organisationer har redan inflytande över miljontals arbetare. De kännetecknas bland annat av att de är för en inre demokrati och självorganisering som är överlägsen både de socialistiska och kommunistiska partiernas. I mer blygsam skala äger en liknande process rum i flera centralamerikanska länder, i Mexico, Filippinerna, Peru och Danmark. Även om man ännu inte kan räkna omgrupperingen av de styrkor inom den yttersta vänstern som har en viss tyngd inom fackföreningsrörelsen och de ”nya samhällseliga rörelserna” till samma kategori, så pekar de ändå på att något liknande kan bli möjligt i flera länder. Allt tyder på att länder som Sydkorea, flera östeuropeiska länder och t.o.m. Argentina skulle kunna genomgå en liknande utveckling.

I de flesta imperialistiska länder och i flera beroende halvindustrialiserade länder är de traditionella byråkratiska apparaterna, vare sig de är politiska (reformistiska, ny-reformistiska, post-stalinistiska) eller fackliga (i synnerhet i USA, Argentina och Mexico), fortfarande de främsta hindren för masskampen och att arbetarna erövrar sitt eget politiska oberoende. De senaste femtio årens historiska erfarenheter bekräftar den lärdom som drogs av det revolutionära uppsvinget mellan 1917 och 1921 – detta hinder kan endast undanröjas genom att fördöma dessa apparaters kapitulation inför bourgeoisin, en kapitulation som ledde till allvarliga nederlag för arbetarklassen. Samtidigt som detta fördömande är riktigt och nödvändigt, så måste de revolutionära organisationerna på ett skickligt sätt tillämpa en *enhetsfrontstaktik*. På så sätt kommer revolutionärerna att bli betraktade som en strömning som beslutsamt kämpar för enhet i masskampens alla frågor och mål – i själva verket måste de vara de *mest enhetssträvande av alla strömningar*.

Vi måste inse att de reformistiska apparaternas fortsatta grepp över arbetarrörelsen, för att inte tala om arbetarklassen, i de viktigaste imperialistiska länderna är relativt och inte absolut. Det är framförallt ett inflytande under val. Och inte ens då är greppet lika absolut som förr, dvs.

som 1945 eller ens 1968 (frånsett i Storbritannien där det är lika hårt).²¹ Dessutom återspeglar detta parlamentariska inflytande snarare att man väljer det mindre onda än att vara resultatet av några grundläggande samhällsliga förändringar. Samtidigt existerar en växande skepsis framförallt i USA, där den får sitt uttryck i ett massivt valskolk inom arbetarklassen, och detta trots att fackföreningsbyråkraterna varje gång uppmanar till röstning på Demokraternas kandidat. Samtidigt har de fackliga apparaternas kontroll inom fackföreningarna vittrat sönder. De mest iögonenfallande exemplen är Frankrike. Där har socialdemokraterna fått sina högsta röstetal i historien och ändå är deras närvaro på arbetsplatserna marginell (ibland t.o.m. mindre i absoluta tal än de revolutionära aktivisterna). De är i minoritet i de flesta fackföreningarna.

Om vi tittar närmare kan vi faktiskt se att en komplicerad omgrupperingsprocess av arbetarrörelsen (förhållandena mellan det arbetande folket och dess gamla och nya organisationer) pågår i praktiskt taget samtliga länder, även om den inte antar samma form överallt. Det sker en utveckling inom fackföreningarna, i de traditionella politiska partierna, det uppkommer nya strömningar och formationer och det sker en successiv skiktning av dessa formationer. Dessa processer knyts i varierande grad samman i de olika länderna och ändras från situation till situation.

Än en gång måste vi förstå och närma oss denna verkliga rörelse utan några fastslagna scheman som påstås gälla i alla länder. Vi måste i varje konkret fall analysera de verkliga styrkorna och möjligheterna för att gå framåt i uppbygget av proletariets nya revolutionära ledarskap. Vi måste ta hänsyn till arbetarrörelsens, massrörelsens och klasskampens speciella drag i varje enskilt land. Ingen särskild taktik får förkastas på förhand – så länge taktiken inte avvärjar revolutionärerna i deras historiska uppgift att vinna arbetarklassens majoritet för kampen att störta den borgerliga staten och kapitalismen.²²

Även om de traditionella apparaternas grepp över arbetarklassen och massrörelsen håller på att förändras i jämförelse med situationen efter Andra världskriget, på 50-talet och t.o.m. 1968, så har det ännu inte skapats några verkligt revolutionära masspartier, som medvetet arbetar för den socialistiska revolutionen och förbereder massorna för detta mål (fallet PT i Brasilien är troligen det närmaste man kommit detta, men också här återstår de avgörande prövningarna). Denna situation kan kallas en *mellansituation vars särdrag är ett övervägande halvfärdigt politiskt klassmedvetande*. Det har uppstått omfattande förtrupper, som har mer utvecklade uppfattningar än reformisterna och ny-reformisterna i en hel rad politiska frågor men ännu saknar en övergripande antikapitalistisk politisk plan.

Det finns många orsaker till denna mellansituation för de (nya) arbetarförtruppernas klassmedvetande:

²¹ Även om vi bortser från Västtyskland där de Gröna får 7% av rösterna och i allmänhet bedöms befinna sig till vänster om socialdemokratin, kan vi titta på Danmark där SF, som står klart till vänster om socialdemokratin, just har fått 13% av rösterna nationellt. I det proletära Köpenhamn får det nästan 25%, vilket tillsammans med rösterna för de två mindre partierna på yttersta vänsterkanten är mer än vad socialdemokraterna får. Vi kan också nämna att t.o.m. i Frankrike kommer den yttersta vänsterns tre presidentkandidater att, trots sin splittring, få 7% av rösterna, enligt en opinionsundersökning i *Le Monde*. Detta är ett nytt fenomen.

²² Under rubriken "Den nya epoken kräver en ny International" innehåller *Öppet brev för Fjärde Internationalen*, som Trotskij skrev i juni 1935, följande stycke: "Det vore ett ödesdigert misstag att föreskriva samma väg framåt för alla länder. Utifrån de nationella förhållandena, graden av sammanbrott för de gamla arbetarorganisationerna och slutligen deras egna styrkors tillstånd i varje givet läge, kan marxisterna (revolutionära socialister, internationalister, bolsjevik-leninister) ibland verka som en självständig organisation, ibland som fraktion i något av de gamla partierna eller fackföreningarna. Detta fraktionsarbete är givetvis bara ett steg mot bildandet av Fjärde Internationalens nya partier, vilka antingen kan uppstå som en omgruppering av revolutionära element ur de gamla organisationerna eller genom självständiga politiska grupperns aktivitet." (Trotsky, *Writings 1935-36*, s 25- 26).

- den utbredda desillusionering som orsakades av de klassiska stalinistiska (post-stalinistiska) och reformistiska projekten, vilka under årtionden har misslyckats och lett till motbjudande kompromisser;
- den bedrövliga situationen i Sovjetunionen och Kina, vilken i det stora hela accepteras som sådan av dessa förtrupper;
- den katastrofala militära invasionen i Tjeckoslovakien, Polen och Afghanistan, liksom de skrämmande erfarenheterna under Pol Pot.

Hela denna barlast av negativa erfarenheter har ännu inte uppvägs av erfarenheter som är jämförbara med Oktoberrevolutionen eller ens den spanska revolutionen 1936, som verkligen historiskt skulle kunna hålla uppe hoppet för världsproletariatet.

Men bakom denna förklaring, som betonar den subjektiva faktorns tyngd, finns det också en objektiv materialistisk förklaring. *Uppbygget av revolutionära masspartier kan till syvende och sist bara komma till stånd som resultatet av en verklig arbetarrörelse, som kombineras med ett tillräckligt ingripande av revolutionärerna.* Även om det under de senaste decennierna har ägt rum stora klasstrider som innefattat avgörande sektorer av arbetarklassen i en del viktiga länder (Frankrike, Italien, Storbritannien, Brasilien, Spanien, Polen, Argentina, delvis Mexico, för att bara nämna de viktigaste), så är några av de viktigaste arméerna i världens arbetarklass frånvarande från den politiska scenen: de amerikanska, sovjetiska och i stor utsträckning västtyska och japanska proletariaten. Om proletariatet i dessa nyckelländer antingen utvecklade en självständig politisk rörelse eller bara drogs in i kraftfulla massstrider – vilka under nuvarande förhållanden knappast skulle kunna kanaliseras av de traditionella apparaterna – så skulle det vända upp och ner på omfattningen, hastigheten och innehållet i den internationella arbetarrörelsens omgruppering.

Under tiden måste de revolutionära marxisterna agera, och samtidigt inse det faktum att det proletära ledarskapets kris ännu inte är löst i något av de imperialistiska eller beroende halv-industrialiserade länderna. Det återstår ännu att bygga revolutionära masspartier, även om villkoren för deras uppbygge är klarare och mer realistiska och trots att man i flera av dessa länder har gjort betydande framsteg.

De revolutionära marxisterna intar sin plats i den pågående omgrupperingsprocessen – på ett sätt som anpassas till den speciella situationen i varje land och med all den entusiasm och lojalitet som en sådan förnyelse kräver. Men när de genomför denna uppgift så offerar de aldrig det orubbliga försvaret av sitt program. Denna vägran att överge sitt program är varken sentimental eller rutinmässig och än mindre sekteristiskt självhävdande. Den återspeglar deras djupa övertygelse att om viktiga delar av programmet inte anammas, så kommer det oundvikligen att leda arbetarrörelsen till katastrofala nederlag. Det betyder inte att detta program bör betraktas som fulländat eller att det inte periodvis måste berikas i ljuset av nya objektiva krav och nya erfarenheter inom massrörelsen.

Och samtidigt som de revolutionära marxisterna deltar i de uppgifter som krävs för att omgruppera arbetarrörelsen, försvarar de på samma sätt uppbygget av sin egen strömning som en specifik politisk/organisatorisk uppgift på samtliga nivåer:

- att formera ett ledarskap och uppnå en kontinuitet där;
- skola kadrer;
- ingripa i kampen;
- att prioritera inplanterandet av vår strömning i arbetar- och fackföreningsmiljön;
- att skapa en identitet med ett långsiktigt politiskt mål;

- förmågan att ta politiska initiativ på ett flexibelt sätt etc.

Denna metod rättfärdigas av vår uppfattning att ett revolutionärt ledarskap bara kan byggas upp under en lång period – åtminstone i de industrialiserade länderna och i synnerhet där bourgeoisin och proletariatet har en lång politisk erfarenhet.

Paradoxalt nog är det under icke-revolutionära situationer och faser som de viktigaste bidragen till uppbygget av revolutionära ledarskap och partier måste ske. När revolutionen börjar har man inte tid att genomgå vissa stadier i partibygget. Dessa uppgifter måste vara på god väg att fullbordas under den föregående perioden.

Internationaliseringen – en utmaning

Den främsta svagheten hos de nya organisationer som har uppstått eller är på väg att uppstå under arbetarrörelsens nuvarande omgruppering, är att de vägrar att på samma gång bygga nationella organisationer och en internationell organisation. I bästa fall leder detta till en ny version av ”nationalkommunismen”. I värsta fall leder det både till en missuppfattning av avgörande delar av klasskampen i världen och politiska ståndpunkter som överger eller t.o.m. förråder försvaret av intressena hos delar av det internationella proletariatet.

Denna brist är särskilt slående med tanke på att det samtidigt skett en dramatisk ”internationalisering” av krisen och den avgörande frågan om mänsklighetens överlevnad. I ännu större utsträckning än 1914, 1939 eller 1945 kan dessa problem bara lösas i världsskala. De tre viktigaste är: att undvika en kärnkraftskatastrof; att undvika en ekologisk katastrof; och att lösa problemet med svält och underutveckling i Tredje världen.

Med vår nuvarande kunskapsnivå kan man slå fast att ett kärnvapenkrig (eller ett biologiskt-kemiskt krig) inte bara skulle innebära civilisationens utan också mänsklighetens undergång, även om bara en del av förstörelsearsenalen skulle användas. *Under dessa förhållanden blir frågan om att förhindra ett världskrig (med kärnvapen, biologiska vapen eller kemiska vapen) den internationella arbetarrörelsens viktigaste strategiska mål.* Om vi inte lyckas uppnå detta mål, så förlorar varje projekt att genomföra världsrevolutionen eller bygga socialismen all mening. Det går inte att bygga socialismen på en planet utan liv.

Våra skiljaktigheter med radikala pacifister rör inte de mål vi måste uppnå. Där håller vi helhjärtat med dem. Vi erkänner deras avgörande bidrag till en ny vetenskaplig, rationell och icke-sentimental medvetenhet om de nya villkor som hotet om mänsklighetens totala utrotning ställer upp för dagens klasskamp och revolutionära kamp.

Våra skiljaktigheter med pacifisterna gäller vad som krävs för att definitivt undanröja detta dödliga hot. De revolutionära marxisterna är övertygade om att det är en illusion att tro att vi kan garantera fred i världen och undvika en kärnvapen- (biologisk/kemisk) katastrof utan att störta kapitalismen och de nationella staterna i de länder som har eller kan skaffa sig dessa massförstörelsevapen. I synnerhet är det en illusion att tro att delvisa nedrustningsavtal – oavsett hur värdefulla och positiva dessa är – tillsammans med ett växande tryck från de antiimperialistiska rörelserna och fredsörelserna räcker för att undvika denna kärnvapen- (biologisk-kemiska) katastrof. När det kommer till kritan kritiserar vi dem inte för att de överdriver faran utan för att de underskatter den, åtminstone på lång sikt.

Borgarklassen har också blivit medveten om vilket utrotningshot ett massivt användande av sådana förstörelsevapen är. Följaktligen ser de inte ett världskrig som en förvriden och omänsklig ”lösning” på sin kris (till att börja med sin ekonomiska kris), något som fortfarande var fallet 1914 eller 1939. En död borgarklass kommer inte att lösa den kapitalistiska krisen genom att ”sälja” förstörda ”varor” till atom-bombade ”kunder”. Så det är osannolikt att ett någorlunda förnuftigt borgerligt ledarskap medvetet kommer att utlösa ett världsomspännande kärnvapenkrig.

Men tyvärr är detta inte hela problemet.

För det första finns det, så länge betydande lager av kärnvapen finns spridda över hela världen, alltid en risk att dessa vapen kan detonera av misstag, och denna risk ökar med de allt kortare operativa svaren och den allt större automatiseringen av systemen. Så förutsättningen för att få till stånd en första tröskel mot hotet att mänskligheten utrotas i ett kärnvapenkrig är följaktligen inte delvis kärnvapenedrustning utan total kärnvapenedrustning, ett *fullständigt* avlägsnande av alla kärnvapen, biologiska vapen och kemiska vapen och ett *definitivt och garanterat* förbud mot deras tillverkning. Det förefaller uteslutet att detta kan uppnås så länge kapitalismen överlever. Den dominerande militära strategin i de imperialistiska länderna och marknads och profitekonominns hela logik utesluter varje hypotes om verklig nedrustning under kapitalismen.

För det andra, även om man skulle lyckas att helt avskaffa kärnvapnen, så skulle bara det faktum att det finns hundratals kärnreaktorer i världen kunna förvandla ett "klassiskt" världskrig, eller t.o.m. ett större "regionalt" krig, till en kärnvapenkatastrof, eftersom var och en av dessa reaktorer kan omvandlas till en sorts "kärnvapenspets" efter en "klassisk" bombräd. Sedan 1945 har lokala och regionala krig, som nästan undantagslöst startats av imperialismen, lett till miljontals döda och de har fortsatt praktiskt taget utan avbrott. Det är en illusion att tro att kommande årtionden kommer att skilja sig i detta avseende. Så länge kapitalismen överlever kvarstår hotet om mänsklighetens utrotande, oavsett hur hög medvetenhet även bourgeoisin har om detta hot.

Allteftersom kapprustningen fortsätter, i första hand pådriven av den "långa depressionen",²³ måste man också inse att det produceras allt fler förödande "klassiska" vapen. Redan idag kan "vanliga" artilleriprojektiler ha en förstörelsekraft som är lika hög som hos de atombomber som förstörde Hiroshima och Nagasaki. Imorgon kan denna kapacitet vara ännu högre. Skillnaderna mellan ett kärnvapenvärldskrig och ett "klassiskt" världskrig minskar. Idag är därför (inte bara kärnvapen-) nedrustning ett villkor för mänsklighetens överlevnad. Att förvänta sig en fullständig nedrustning utan att kapitalismen avskaffas är ännu mer illusoriskt än att tro på kärnvapenedrustning utan en segerrik socialistisk revolution.

Slutligen är det visserligen sant att förnuftiga företrädare inte med berått mod skulle begå kärnvapen-harakiri, men det har ingalunda visat sig att den borgerliga staten alltid och överallt leds av förnuftiga politiker. Historien har redan givit oss exempel på minst en stor imperialistisk makt – nazi-Tyskland – som leddes av en fanatisk äventyrare, vilken i slutet av sin bana uppträdde mer och mer irrationellt och bestämt uttalade sig för att han själv, hans klass, stat och nation skulle begå självmord, milt talat. Det vore oklokt att påstå att ett så extremt exempel inte skulle upprepa sig under liknande historiska förhållanden av ekonomisk, social och politisk kris för systemet och ideologisk-moralisk kris för bourgeoisin (tänk bara på den amerikanska yttersta högerens "hellre-död-än-röd"-mentalitet).

Så precis som i Tyskland 1929-33 är det utgången av klasskampen i USA, Frankrike, Storbritannien och imorgon säkerligen Västtyskland och Japan, som avgör vilken sorts regering och politiker som kommer att leda dessa länder, och om arbetarrörelsen och de "nya samhällsrörelserna" krossas och får kärnvapenkatastrofen att bli verklighet på kort sikt.

På lång sikt kan inte civilisationens och mänsklighetens undergång undvikas med hjälp av yttre påtryckningar, "maktbalans", ett stärkande av det "socialistiska lägret", växande medvetenhet om kärnvapenhotet, etc. Endast genom att producenterna själva tar över alla de fabriker

²³ Detta motsäger inte vad vi sagt ovan. Även om ett kärnvapenkrig i världsskala uppenbarligen inte är en lösning på kapitalismens ekonomiska kris, så är kapprustningen förvisso en "ersättningsmarknad" för storkapitalet i tider av kris. Följaktligen kommer den att fortsätta oberoende av alla överväganden om att ett kärnvapenkrig är lika med självmord.

som kan producera massförstörelsevapen, gemensamt beslutar att förstöra alla befintliga vapenlager och definitivt förhindrar all ny produktion, är det möjligt att garantera mänsklighetens överlevnad på lång sikt. Detta går inte att garantera i nationell eller kontinental skala. Endast genom att upprätta en Socialistisk Världsfederation kan man för alltid undanröja hotet att mänskligheten utrotas av ett krig. Och det kan bara komma till stånd genom att proletariatet vinner klasskampen i samtliga nyckelländer.

Här måste man räkna med en ”ny verklighet” från de senaste decennierna. Även om ansvaret för huvuddelen av de krig som har pågått hela tiden sedan 1945 vilar på imperialismen och den internationella bourgeoisin, så tillhör inte alla krig denna kategori. Det har skett flera militära konflikter mellan post-kapitalistiska stater (byråkratiserade arbetarstater): den sino-sovjetiska konflikten, kriget mellan Vietnam och Kambodja, den militära konflikten mellan Kina och Vietnam (man bör även inkludera Warszawapaktens invasion i Tjeckoslovakien, även om den inte ledde till en militär konfrontation).

Trotsky kunde inte förutse denna slutgiltiga och fruktansvärda konsekvens av ideologin om ”socialism i ett land” och ”nationalkommunismen”. För mänsklighetens framtid blir det allt viktigare med konsekvent internationalistisk skolning och aktivitet utan regionala begränsningar och alla sorters ”frälsande nationalkommunism”. Vi måste en gång för alla göra oss av med tanken att det någonstans i världen kan finnas någon sorts ”fästning” vars försvar är viktigare än behovet att garantera mänsklighetens överlevnad i hela världen. Vi måste arbeta för att få hela arbetarklassen att anamma en konsekvent internationalism.

Vi behöver inte upprepa de exakta argumenten om faran att utrotas av ett kärnvapenkrig när vi övergår till hotet om en ekologisk katastrof eller svälten i Tredje världen. Våra motsättningar med ekologerna eller ”tredje-världen-ideologerna” handlar ingalunda om hur allvarliga dessa hot är. Där håller vi helt med dem. Liksom i fallet pacifisterna ger vi dem erkänslan av att ha ökat folks medvetenhet om en fråga som finns inneboende i marxismen men inte tillräckligt har konkretiserats, uttalats och tagits upp av den organiserade arbetarrörelsen (inklusive ibland dess revolutionära del).

Våra skiljaktigheter har helt att göra med förutsättningarna för att eliminera dessa hot. Samtidigt som vi stöder all kamp för omedelbara, delvisa, tillfälliga lösningar, så tror vi att de ”rena” ekologerna och ”tredje-världen-ideologerna” – dvs. de som inte är socialistiska, anti-kapitalistiska och revolutionära – allvarligt underskattar de strukturella banden mellan dessa ökande hot och bibehållandet av en ekonomi som grundas på privat berikande, konkurrens, profit, kapitalackumulation, marknadsekonomi och det därav följande sociala beteendet och mentaliteten. Dessa problem kan bara lösas om man radikalt bryter med denna logik. Problemen kan alltid uppkomma på nytt inom ramen för ett kapitalistiskt system och ett borgerligt samhälle.

Ställd inför denna ”internationalisering” av mänsklighetens kris förlorar teorin om olika ”läger” all trovärdighet. Detta är speciellt sant som Kreml-ledarna under Gorbatsjov (vi kan inte heller förutse hans framtid) själva alltmer ifrågasätter dessa uppfattningar.

Kreml-byråkraterna har tagit ett steg framåt mot att överge de kriminella och omänskliga löften att ”vinna ett kärnvapenkrig”. Men de ersätter inte denna linje med ett särskilt mycket bättre alternativ.

I själva verket finns det bara två sammanhängande svar på denna internationalisering. Det ena består av att tro att imperialismen och storkapitalet (det som post-stalinisterna ovetenskapligt nog begränsar till ”monopolen”), tack vare de hot som hela mänskligheten står inför, gradvis kommer att ändra sin karaktär. Enligt denna teori kommer de att överge sin mest offensiva och konkurrerande praktik, de kommer att sluta att bete sig som imperialister och kommer att gå med på progressiva överenskommelser och relationer till de post-kapitalistiska länderna,

folken i Tredje världen och sina egna arbetande klasser. Det sägs vara nödvändigt att ”uppmuntra” dem i denna utveckling, och noggrant undvika allt som kan utlösa några motsättningar, i synnerhet upphöra med all revolutionär aktivitet.

Det andra svaret utgår från att det i det nuvarande skedet av det borgerliga samhällets kris är oundvikligt att dessa motsättningar periodvis förvärras oavsett vad politiker, ideologer, ekonomer och arbetarorganisationer gör. Följaktligen är det enda vettiga svaret på internationaliseringen att acceptera att hoten är allvarliga och anta en linje som pekar mot det enda sättet att lösa krisen – att skapa en Socialistisk Världsfederation med hjälp av proletära revolutioner i världens viktigaste länder (en socialistisk revolution i de kapitalistiska länderna, en anti-byråkratisk politisk revolution i de främsta byråkratiserade arbetarstaterna och en permanent revolution i länderna i den s.k. Tredje världen).

Det första svaret utgår från en allvarlig underskattning av systemets kris och dess fruktansvärda dynamik. Det är helt orealistiskt och illusoriskt. Det andra är onekligen svårare att på kort sikt få accepterat bland de breda massorna. Men det är den enda realistiska vägen framåt. I så måtto som det andra svaret bättre stämmer överens med historiens verkliga utveckling, kommer man efterhand att förstå det bättre.

Utan en internationell teori, praktik och organisering går det inte att bygga en Socialistisk Världsfederation

Det finns många orsaker till att de viktigaste grupper som uppstått ur den internationella arbetarrörelsen omgruppering har dröjt med att anta en konsekvent internationalistisk linje. Bland de subjektiva orsakerna kan vi särskilt nämna de dåliga erfarenheter av manipulativt byråkratisk-administrativa ”centra” som går ända tillbaka till den zinovjevitiska deformationen av Komintern.²⁴ Kulmen nåddes med den staliniserade Komintern, sedan hade vi Kominform, Kremls försök att behålla kontrollen över den ”internationella kommunistiska rörelsen”, de kinesiska ansträngningarna att få de maoistiska grupperna att rätta sig efter den kinesiska diplomatins svängningar, etc. Många är skeptiska till om det går att kombinera en för samtliga länder giltig internationell politik med den specifika klasskampen i varje enskilt land. Denna skepsis gynnades i synnerhet av Andra Internationalens misslyckande att upprätthålla en gemensam front mot kriget, trots alla fagra löften man avgivit innan. Men till dessa subjektiva orsaker måste man lägga de viktigare objektiva orsakerna.

Partier som har makten måste oundvikligen göra diplomatiska manövrar. Det medför att de inte helt kan ta hänsyn till världsproletariatets intressen, eftersom det vid vissa tidpunkter och i vissa länder finns en motsättning mellan dessa intressen och manövernens omedelbara resultat. Det innebär inte att revolutionära marxister måste fördöma behovet av sådana manövrar. Men det innebär däremot att man klart måste skilja på statlig politik och världsproletariatets klasspolitik. Och denna åtskillnad kan inte upprätthållas om den inte institutionaliseras organisatoriskt.

Lenin insåg detta. Det var ett av skälen till att han kämpade för att den Kommunistiska Internationalen snabbt skulle bildas (vid den tiden sa vissa att det var alltför tidigt), inte för att ge Sovjetryssland ytterligare ett verktyg att manipulera med, utan tvärtom för att vara en motvikt till de ryska kommunisternas behov att manövrera som stat på den världspolitiska scenen.

För Lenin, Trotskij, Zinovjev, Bucharin och alla de andra Kominternledarna var det en självklarhet, att när Sovjetryssland slöt fredsfördraget i Brest-Litovsk med Tyskland och Österrike-

²⁴ Den zinovjevitiska regim som blomstrade i Komintern efter 1923 handlade i synnerhet om att den internationella ledningen bytte ut nationella ledarskap i Kominterns sektioner med hjälp av brutala ingripanden (ibland rent administrativa).

Ungern, var det inte de revolutionära socialisternas plikt i dessa tre länder att försvara detta avtal, utan att fördöma det som ett av imperialismen påtvingat diktat. När Sovjetryssland senare slöt Rapallo-överenskommelsen med det kapitalistiska Tyskland, en överenskommelse som t.o.m. omfattade början till ett militärt samarbete, avbröt de tyska kommunisterna inte för ett ögonblick sin kamp för att störta den tyska regeringen och borgarklassen.

Men om man först vägrar att skilja mellan statsapparaten och partiet identifieras med staten, om det därav följer att statens och partiets internationella politik inte helt skiljs åt, då blir de objektiva konsekvenserna av vad staten kräver och de objektiva resultaten av statens manövrar ett oöverstigligt hinder för att skapa en internationell revolutionär organisation.

En annan objektiv verklighet belastar de partier och strömningar som uppstår ur arbetarrörelsens omgruppering (på andra ställen än Kuba och Nicaragua). Det är att banden mellan världsrevolutionens tre sektorer, som är en historisk realitet, ännu inte är en naturlig del av förtruppens dagliga verksamhet, för att inte tala om de breda massorna. Att masstriderna i dessa tre sektorer inte är samordnade utan till stor del utvecklas självständigt är ett viktigt hinder.

I ett visst skede under 1968 kunde man hoppas att ”Pragvåren” skulle få en enande funktion, och mångdubbla den sammanlagda effekten av maj-68 och Tet-offensiven i Vietnam. Av alla de brott som Sovjetbyråkratin begått sedan Andra världskriget är följaktligen krossandet av ”Pragvåren” det politiska brott som haft de mest ogynnsamma effekterna på lång sikt.

Alltsedan dess är det ett faktum att – för att bara ta några exempel – massornas och revolutionärernas erfarenheter i Centralamerika i allmänhet är skilda från de polska arbetarnas erfarenheter i Solidaritet, och de brittiska gruvarbetarnas, de italienska Fiatarbetarnas, de franska järnvägsarbetarnas eller de tyska stålverksarbetarnas erfarenheter. Man kan försöka bygga broar med hjälp av propaganda och solidaritetsaktioner. Men det kan inte ersätta gemensamma erfarenheter i masskala eller en samtidig internationell erfarenhet. Den mycket uppsplittrade och delvisa karaktären på masskampen och förtruppens politiska utveckling i flera länder leder till samma resultat. Slutligen har, som vi redan sagt, det faktum att några av de mäktigaste arbetarbataljonerna i världen ännu inte trätt in på scenen ett stort inflytande på trovärdigheten att ånyo bygga en revolutionär massinternational.

Under dessa förhållanden är det bara Fjärde Internationalen, och några få grupper som är ungefär lika stora som dess starkaste sektioner, som helt sluter upp bakom en verkligt internationell klassolidaritet. Endast Fjärde Internationalen har dragit de konsekventa organisatoriska slutsatserna – att samtidigt bygga nationella revolutionära partier och ett revolutionärt världsparti.

Dessa hinder kan övervinnas först som resultatet av en ny explosiv utveckling av klasskampen i de viktigaste länderna, nya uppskiktningar inom de framväxande revolutionära organisationerna och nya händelser, splittringar, omgrupperingar och sammanslagningar som berör de traditionella massorganisationerna.

Men tanken att denna process spontant och av sig själv kan leda till en ny verkligt universell internationalism av den sort som existerade under Kominterns första år (minus hyper-centraliseringen och de taktiska misstagen) måste avvisas såsom varande förvirrad och spontanistisk. Det kommer inte att bildas någon ny revolutionär massinternational utan att man här och nu kämpar outtröttligt för den nya internationalen. Vi kommer inte att få uppleva en ny revolutionär massinternational utan ett fortsatt uppbygge av Fjärde Internationalen, även om den förra inte bara kommer att vara en utväxt ur den senare utan kommer att uppstå ur omfattande omgrupperingar.

Vi kan utvidga resonemanget ytterligare: vi kommer inte inom överskådlig framtid att få uppleva en Socialistisk Världsfederation – och därmed mänsklighetens räddning – utan att

viktiga delar av arbetarmassorna dessförinnan haft erfarenheter av en revolutionär massinternational som fungerar som en sådan, dvs. som en verklig världsorganisation styrd av stadgar som frivilligt accepterats av alla och innefattar åtminstone en delvis begränsning av medlemspartiernas (sektionernas) suveränitet.

Men man måste tro på tomten för att inbilla sig att efter tusentals år av förtryck, utsugning och våld från de starkaste staternas sida mot andra etniska grupper, folk, stater eller svagare klasser; efter ett sekel av imperialistisk superexploatering och förtryck av de koloniala och halvkoloniala folken; efter århundraden av rasförtryck, våld och t.o.m. utrotning av raser; efter ett halvt sekels förtryck och diskriminering från sovjetbyråkratins sida gentemot olika främmande nationer och nationaliteter i Sovjetunionen... att efter allt detta samtliga folk, förtryckta minoriteter, arbetande klasser och revolutionära partier automatiskt, frivilligt och utan funderingar kommer att acceptera denna begränsning av suveräniteten som något helt logiskt.

Det förefaller oundvikligt att de först måste göra erfarenheter som lär dem att ett världsomfattande samarbete är möjligt på en strikt jämlik basis, där de ”små” styrkorna inte har mindre rättigheter och befogenheter än de ”stora”, där inskränkningarna av suveräniteten i första hand drabbar de ”mäktiga” innan de åläggs de ”svagare”, där all diskriminering på grundval av ras, nationalitet, etnisk tillhörighet är strängt förbjuden.

Allt pekar på att deltagande i en revolutionär massinternational är den plats där man först kan göra dessa erfarenheter. En sådan internationals funktionssätt måste – vilket redan idag är fallet med Fjärde Internationalen – grundas på en dubbel princip: fullständig självbestämmanderätt för de nationella partierna när de utser sina ledarskap och avgör sin nationella taktik, men internationell disciplin på grundval av majoritetsbeslut (demokratisk centralism i den ursprungliga leninistiska betydelsen och inte stalinisternas förvrängda byråkratiska centralism) när det gäller internationella politiska ställningstaganden.

Om man överger den första principen leder det till zinovjevitiskt manipulerande eller öppet stalinistiska byråkratiska metoder, som kväver den interna demokratin och leder till helt felaktiga metoder i urvalet av nationella ledarskap, där bara de mest servila anhängarna till det ”internationella centrat” överlever. Men om man förkastar den andra principen finns det alltid en risk att slutresultatet blir vad Rosa Luxemburg så elegant formulerade: ”Proletärer i alla länder förena er i tider av fred, men slå ihjäl varandra i tider av krig!”

Så de orsaker som låg bakom Fjärde Internationalens grundande 1938 är giltiga än idag. Låt oss summera resultaten av vår analys. Kapitalismens fortlevnad innebär mer än någonsin att det finns risk för en rad katastrofer som inte bara hotar att krossa civilisationen utan mänsklighetens fysiska existens. Den enda räddningen ligger i ett revolutionärt störtande av den kapitalistiska regimen – det är en ologisk utopi att tro att den gradvis skall försvinna med hjälp av reformer – och ersätter den med de fritt associerade producenternas styre, samlat i en världsstat. Bara den internationella arbetarklassen kan störta kapitalismen. Men för att kunna göra det behöver den ett tillräckligt klassmedvetande och ett revolutionärt ledarskap som motsvarar uppgiften.

Arbetarklassens periodiskt återkommande uppror och direkta handlingar skapar förutsättningar för att lösa den subjektiva faktorns kris, på villkor att revolutionärer har varit verk samma i rörelsen under tillräckligt lång tid, på ett tillräckligt effektivt sätt och i tillräckligt stor skala. De måste på samma gång sträva efter att bygga nya nationella revolutionära partier och en ny International.

I ett historiskt perspektiv är därför dilemmat detsamma som 1938. Antingen förblir det internationella proletariatet uppsplittrat i nationella delar, som utkämpar sina egna strider – i

huvudsak begränsade, defensiva sådana – och bara i några få länder bryter den borgerliga statens och det borgerliga samhällets fjättrar.

I så fall kommer man både att misslyckas med uppbygget av en revolutionär massinternational och uppbygget av nya revolutionära masspartier. I så fall är mänskligheten dömd.

Eller så kommer proletariatet i de viktigaste länderna att handla som de franska och italienska arbetarna 1968-69, de portugisiska arbetarna 1973-74, de tjeckiska och polska arbetarna 1968 och 1980-81 och som det svarta afrikanska proletariatet har gjort under de senaste åren. Under förutsättning att ett tillräckligt antal kadrer, som är fast rotade i arbetarklassen, har ett korrekt program och en korrekt strategi, kan genomföra de riktiga politiska aktionerna och initiativen, och i dessa situationer är samlade i grupper, då kan man gradvis övervinna de politiska, organisatoriska och geografiska begränsningarna på den omgrupperingsprocess som arbetarrörelsen genomgår. Uppbygget av nya nationella revolutionära ledarskap och en ny revolutionär massinternational kommer att bli möjligt.

Eftersom vi inte för ett ögonblick betvivlar att det andra alternativet kommer att bli verklighet, så svävar vi inte heller i tvivelsmål om mänsklighetens framtid, utvecklingen av en revolutionär massinternational och Fjärde Internationalens seger.

Översatt ur: *International Marxist Review*, nr 2/1988

Översättning: Göran Källqvist (efterbearbetning april -07).